

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАДИМА ГЕТЬМАНА**

Факультет фінансів

Кафедра банківської справи та страхування

галузь знань	07 «Управління та адміністрування»
спеціальність	072 «Фінанси, банківська справа та страхування»
освітньо-професійна програма	«Управління фінансовим бізнесом»

Форма навчання: Денна

КВАЛІФІКАЦІЙНА БАКАЛАВРСЬКА РОБОТА

на тему «**Формування та розподіл прибутку банку**»

здобувача Кобзаря Вадима Михайловича

(Прізвище, ім'я, по батькові)

(підпис здобувача)

Науковий керівник:

д.е.н., професор,

завідувач кафедри банківської справи та страхування

(наукова ступінь, учене звання, посада)

Примостка Л.О.

(підпис)

(Прізвище, ініціали)

**Робота допущена до захисту перед Екзаменаційною комісією
з атестації здобувачів вищої освіти (ЕК)**

Завідувач кафедри банківської справи та страхування:

доктор економічних наук, професор

(підпис)

Примостка Л.О.

Київ 2025

Реферат

Кваліфікаційна робота містить 71 сторінка, 6 таблиць, 8 рисунків, список використаних джерел з 67 найменувань.

«Формування та розподіл прибутку банку»

(назва кваліфікаційної роботи)

Об'єктом дослідження є процеси формування та розподілу прибутку в банках України.

Предметом дослідження є механізми та інструменти формування і розподілу прибутку банку.

Мета кваліфікаційної роботи – аналіз процесів формування та розподілу прибутку в банках України, а також розробка рекомендацій щодо підвищення ефективності цих процесів.

Відповідно до поставленої мети були визначені такі завдання:

- дослідити сутнісний зміст економічної категорії прибутку та його види;
- систематизувати джерела формування прибутку в банківських установах;
- визначити та узагальнити напрями розподілу прибутку банку;
- провести динамічний аналіз доходів та витрат банку, виявити загальні тренди;
- виокремити фактори, які впливають на прибуток як інтегральної характеристики діяльності банку;
- визначити напрями та засоби зростання прибутку банку;
- розробити пропозиції щодо раціонального розподілу прибутку банку.

Практичне значення отриманих результатів. полягає в можливості застосування сформованих рекомендацій для підвищення фінансової ефективності банківських установ, забезпечення їх стійкості та конкурентоспроможності в умовах нестабільного економічного середовища.

Запропоновані рекомендації можуть бути використані в роботі банківських установ та органів, що здійснюють регулювання і нагляд у банківській сфері України.

Рік виконання кваліфікаційної роботи 2025.

Рік захисту роботи 2025.

Ключові слова: розподіл прибутку, прибуток на капітал, активи, рентабельність, реінвестування прибутку, дивіденди, резерви банку, капітал банку, ефективність управління.

Зміст

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ ТА РОЗПОДІЛУ ПРИБУТКУ БАНКУ	6
1.1 Сутнісний зміст економічної категорії прибутку та його види	6
1.2 Джерела формування прибутку в банківських установах	15
1.3 Методи управління та напрями розподілу прибутку банку	21
РОЗДІЛ 2 АНАЛІЗ ПРАКТИКИ ФОРМУВАННЯ ТА РОЗПОДІЛУ ПРИБУТКУ В БАНКАХ УКРАЇНИ	30
2.1 Динамічний аналіз доходів та витрат банків: виявлення загальних трендів та факторів	30
2.2 Напрями та засоби зростання прибутку банків	45
2.3 Міжнародний досвід та пропозиції щодо раціонального розподілу прибутку банку	55
ВИСНОВКИ	62
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	65

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. У сучасних умовах трансформації банківської системи України, загостреної глобальними економічними викликами та наслідками повномасштабної війни, питання ефективного формування та розподілу прибутку банків набуває виняткової актуальності. Прибуток є ключовим індикатором життєздатності, ефективності та потенціалу розвитку банку, а також його спроможності забезпечувати стабільність для всіх зацікавлених сторін.

Попри продемонстровану стійкість банківського сектору, зміни в економічному середовищі, інфляційний тиск, зростання кредитного ризику та необхідність доформування резервів суттєво ускладнюють завдання отримання стабільного прибутку. Це вимагає від банків переосмислення підходів до управління фінансовими результатами та розробки зваженої політики розподілу прибутку, спрямованої на зміцнення капіталу та врахування інтересів усіх стейкхолдерів. Дослідження механізмів формування і розподілу прибутку банків є надзвичайно важливим для поглиблення розуміння чинників впливу та розробки практичних рекомендацій щодо оптимізації прибутковості в сучасних українських реаліях, що робить тему даної роботи актуальною та практично значущою.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання формування та розподілу прибутку банків активно досліджуються у працях вітчизняних і зарубіжних науковців. Особливу увагу цій темі приділили Бланк І.А., Криклій О.А., Примостка Л.О., Лавренюк В.В., Ревич М.Ю., Катан Л.І., Покропивний С.Ф., Тарасенко Н.В. та інші. У своїх роботах вони розкривають економічну сутність прибутку, його роль у забезпеченні фінансової стабільності банків та як основного джерела капіталізації. Значна частина наукових публікацій зосереджена на структурі доходів і витрат банку як основі формування прибутку. Окремо досліджуються процентні й комісійні доходи, доходи від операцій на фінансових ринках та інші джерела. У працях науковців підкреслюється, що ключовим завданням банку є не лише максимізація прибутку, а й ефективне управління ним. Значна увага приділена

впливу витратної частини та резервів на рівень прибутковості. Вивчаються методи управління прибутком у розрізі системного та процесного підходів. Примостка Л.О. наголошує на необхідності балансування прибутковості та ризиків. Бланк І.А. визначає прибуток як результат управління доходами і витратами з урахуванням ризиків. Дослідження також охоплюють питання розподілу прибутку: капіталізація, виплата дивідендів, формування резервів. Увага приділяється внутрішнім джерелам зростання прибутку, інноваціям та цифровізації. В працях аналізується вплив макроекономічного середовища на прибутковість банків, також вітчизняні банки розглядаються у контексті міжнародного досвіду. У більшості досліджень підкреслюється роль прибутку як основи для стійкого розвитку банківської системи. Таким чином, наявна теоретична база створює підґрунтя для подальших практичних розробок з управління прибутковістю банків.

Метою кваліфікаційної бакалаврської роботи є аналіз процесів формування та розподілу прибутку в банках України, а також розробка рекомендацій щодо підвищення ефективності цих процесів.

Відповідно до мети, поставлено такі завдання для вирішення:

- дослідити сутнісний зміст економічної категорії прибутку та його види;
- систематизувати джерела формування прибутку в банківських установах;
- визначити та узагальнити напрями розподілу прибутку банку;
- провести динамічний аналіз доходів та витрат банку, виявити загальні тренди;
- виокремити фактори, які впливають на прибуток як інтегральної характеристики діяльності банку;
- визначити напрями та засоби зростання прибутку банку;
- розробити пропозиції щодо раціонального розподілу прибутку банку.

Об'єктом дослідження є процеси формування та розподілу прибутку в банках України.

Предметом дослідження є механізми та інструменти формування і розподілу прибутку банку.

Методи дослідження. На першому етапі дослідження було здійснено систематизований огляд наукової літератури, присвяченої теоретичним основам прибутку як економічної категорії, зокрема у банківському секторі. Застосовано методи логічного аналізу, синтезу та індукції з метою виявлення ключових підходів до трактування прибутку в наукових школах, а також для формування власного бачення сутності, функцій та ролі прибутку в діяльності банків. Для аналізу емпіричних даних були використані методи економічного та фінансового аналізу, зокрема порівняльний аналіз, вертикальний і горизонтальний аналіз фінансової звітності, а також коефіцієнтний метод для оцінки рівня прибутковості банків. Застосування статистичних методів дозволило дослідити динаміку доходів і витрат, структуру джерел формування прибутку та виявити залежності між фінансовими результатами та чинниками внутрішнього і зовнішнього середовища.

Теоретична, методична та практична значущість отриманих результатів полягає у поглибленні розуміння природи банківського прибутку як інтегральної характеристики діяльності банку, структури його формування та стратегій розподілу. Методична цінність роботи проявляється у розробці узагальненої моделі підходів до управління прибутковістю банку, яка може бути використана як інструмент аналітичної підтримки управлінських рішень. Практичне значення дослідження полягає в можливості застосування сформованих рекомендацій для підвищення фінансової ефективності банківських установ, забезпечення їх стійкості та конкурентоспроможності в умовах нестабільного економічного середовища.

Інформаційна база дослідження у роботі стали наукові праці українських і зарубіжних фахівців з банківської справи, законодавчі та нормативно-правові акти України, аналітичні огляди та методичні рекомендації Національного банку України, офіційна фінансова звітність банків, статистичні дані Державної служби статистики, а також матеріали провідних міжнародних фінансових організацій.

Структура роботи. Робота складається із вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел. Кваліфікаційна робота містить 71 сторінка, 6 таблиць, 8 рисунків, перелік використаних джерел містить 67 найменувань.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ ТА РОЗПОДІЛУ ПРИБУТКУ БАНКУ

1.1 Сутнісний зміст економічної категорії прибутку та його види

Прибуток є однією з ключових економічних категорій у діяльності будь-якого банку. Він відображає ефективність фінансових операцій, забезпечує стабільність установи та сприяє її подальшому розвитку. Прибуток дозволяє банку розширювати спектр послуг, залучати інвестиції та підтримувати довіру клієнтів.

Прибуток як економічна категорія відображає остаточну грошову оцінку фінансової діяльності банку та є найважливішим показником його фінансових результатів і стійкості. У загальному вигляді прибуток банку – це різниця між отриманими доходами від фінансових операцій та витратами на їх здійснення. Розмір прибутку свідчить про необхідність оптимізації витрат, розширення спектра банківських послуг, залучення нових клієнтів, підвищення ефективності управління активами та пасивами, а також удосконалення тарифної та кредитної політики. Прибуток є визначальним критерієм ефективності діяльності банку та основним джерелом його фінансової стабільності та розвитку.

Починаючи з 16-17 століття вчені-економісти намагалися пояснити сутність категорії прибутку та його першоджерела. Першими в історії економічної думки спробували дати визначення прибутку меркантилісти, найбільш яскравим з яких був Томас Ман та Жан Батіст Кольбер. Джерело багатства країн меркантилісти вбачали у зовнішній торгівлі, а першоджерело прибутку у сфері обігу. Меркантилісти трактували прибуток як різницю між цінами продажу та купівлі товару. З розвитком торгівельних та економічних відносин сутність категорії «прибуток» трансформується. Відповідно й трактування прибутку в процесі

розвитку економічної теорії постійно змінювалося та ускладнювалося (таблиця 1.1).

Таблиця 1.1 – Економічні школи в теорії формування прибутку

Економічна школа		Концепція сутності прибутку
Класичні науковці	Адам Сміт	Прибуток - це породження капіталу [1].
	Девід Рікардо	Прибуток - це відрахування з продукту праці робітника. Різниця між ціною і витратами .
	Жан Батіст Сей	Згідно з теорією трьох факторів (праця, капітал, земля) прибуток - це дохід підприємця. Утворюється як дохід одного з факторів (капіталу) при розподілі. Прибуток - винагорода підприємця за «продуктивну послугу» .
	Карл Маркс	Джерело прибутку - додаткова вартість. Прибуток - незароблений дохід капіталіста .
	Й. Шумпетер	Прибуток - це винагорода за нововведення, упровадження інновацій .
Неокласичні науковці	А. Маршал	Дохід, який отримується четвертим фактором - організаторським.
	Дж. М. Кейнс	Прибуток в результаті економічної активності підприємства визначається через попит і споживчі витрати в умовах економічної рівноваги .
Сучасні науковці	Філімоненко О.	Прибуток - це частина чистого доходу, одна з його форм [1].
	Тарасенко Н. В	Прибуток - це важливий узагальнюючий показник оцінки ефективності функціонування кожного суб'єкта господарської діяльності, оскільки саме в прибутку акумулюються результати всіх сторін діяльності: виробництво і реалізація, якість і асортимент, ефективність використання виробничих ресурсів і собівартість [3].
	Покропивний С. Ф	Прибуток - це та частина виручки, що залишається після відшкодування всіх витрат на виробничу й комерційну діяльність підприємства [4].
	Курило Г. М.	Прибуток визначають як різницю між виручкою(доходами) від реалізації продукції, витратами на її виробництво і податків [5].
	Примостка Л.О.	Прибуток банку — це основна мета і кінцевий фінансовий результат діяльності банку, який відображає різницю між доходами та витратами за певний період. Він слугує основним джерелом підвищення ринкової вартості банку та зростання капіталу акціонерів. Прибуток формується внаслідок реалізації банком своїх активів, ефективного управління пасивами, оптимізації структури доходів і витрат, а також управління ризиками банківської діяльності [6].

Джерело: складено та систематизовано автором за джерелами [1-6].

В Англії, яка зберігала традиції В. Петті та Дж. Локка, прибуток розглядався як продукт праці. Німецькі та італійські економісти вважали прибуток результатом використання капіталу, і тому він відображав його продуктивність.

У Франції в цей час набула розквіту школа фізіократів, вони вбачали джерело багатства країни у сільському господарстві і пов'язували прибуток лише з продуктивністю [7].

Заслуговує на увагу визначення прибутку, що дає І. О. Бланк, який одним із перших в Україні використовує поняття співвідношення ризику і доходу у своєму визначенні прибутку (сучасна школа). На думку вченого, прибуток - це втілений в грошовій формі чистий дохід підприємця на вкладений капітал, що характеризує його винагороду за ризик здійснення підприємницької діяльності та є різницею між сукупним доходом і сукупними витратами у процесі здійснення цієї діяльності [8].

Отже, прибуток у класичному розумінні – це різниця між доходами банку та його витратами на здійснення фінансових операцій. Саме таке розуміння прибутку закладене в усіх законодавчих актах України, окрім законодавства про оподаткування прибутку банків. Відповідно до податкового законодавства, прибутком банку вважається сума його валових доходів, отриманих від усіх видів банківської діяльності, скоригована для цілей оподаткування, зменшена на суму валових витрат та витрат, пов'язаних зі зносом (амортизацією) основних і нематеріальних активів. На наш погляд, таке визначення не повною мірою відображає ефективність банківської діяльності та не розкриває суті прибутку як ключового показника фінансової стабільності установи.

Згідно із Законом України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» від 16.07.1999 р. № 996-XIV, фінансова звітність банків складається відповідно до Міжнародних стандартів фінансової звітності (МСФЗ), згідно з якими прибуток визначається як різниця між доходами та витратами, коли доходи перевищують витрати. Вітчизняні науковці, як правило, трактують категорію «прибуток банку» з точки зору бухгалтерського обліку, акцентуючи увагу на його відображенні, механізмі формування та визначенні у фінансовій звітності банку [9].

Дослідження О.А. Криклій показують, що раціональна структура, висока якість менеджменту та маркетингової діяльності, а також особиста ідентичність та мотивація працівників банку є важливими факторами, що впливають на прибутковість комерційних банків [10]. На думку Ревич М.Ю., висока якість менеджменту та маркетингової діяльності є важливими факторами, що впливають на прибутковість комерційних банків [11]. Катан підкреслює, що прибутковість не тільки гарантує платоспроможність і здатність долати труднощі, але й дає банкам можливість регулярно оновлюватися. Всі показники, включаючи доходи, витрати, прибутки і збитки та чистий прибуток, відображають фінансовий стан банку. Комерційні банки отримують прибуток за рахунок кредитів, фінансових операцій та іншої комерційної банківської діяльності [12].

Без сумніву, прибуток є найважливішим фінансовим показником для вимірювання ефективності банківської діяльності, а його величина та якість важливі для кожного учасника банківської галузі. Банкіри (акціонери або власники капіталу) зосереджені на прибутку як на доході на вкладений капітал. Кредитори опосередковано зацікавлені в прибутках банку. Здатність банку надавати кредити та займатися іншим бізнесом залежить від розміру та структури його капіталу, який формується за рахунок прибутку. Величина прибутку в банківській системі в цілому гарантує довіру користувачів банківських послуг, збереження депозитів та доступність кредитів [8].

Узагальнюючи поняття прибутку як економічної категорії з позиції банків, надамо його визначення. Прибуток - це виражений у грошовій формі дохід власників на вкладений капітал. Він визначається як різниця між усіма отриманими доходами та здійсненими витратами, пов'язаними з банківською діяльністю. Прибуток є формою доходу для підприємців, які вкладають капітал, щоб зробити бізнес успішним, а також надійною компенсацією за економічні ризики, пов'язані з підприємницькою діяльністю [13]. Отже, отримання прибутку завжди пов'язане з прийняттям певних ризиків. Функція прибутку полягає в тому, що він є основним внутрішнім джерелом коштів банків для збільшення їхніх чистих активів та ресурсів, необхідних для позитивного розвитку бізнесу. Водночас прибуток є

джерелом безперервного відтворення, чим відрізняється від інших джерел внутрішнього формування капіталу.

Прибуток комерційного банку є категорією, яка характеризує життєвий цикл виробництва та фінансову структуру діяльності банку на різних етапах розвитку і знаходиться в прямій залежності від різних факторів (рис. 1.1).

Існує багато факторів, які впливають на прибутковість комерційних банків, але на практиці прибутковість банків визначається доходами та витратами. Тому вивчення проміжних показників, таких як витрати, продажі та прибутки, є важливим для пошуку правильної відповіді для підвищення прибутковості [14].

У банківській сфері використовуються різні показники прибутковості, зокрема економічна, балансова, прибуток до оподаткування, чистий прибуток та нерозподілений прибуток.

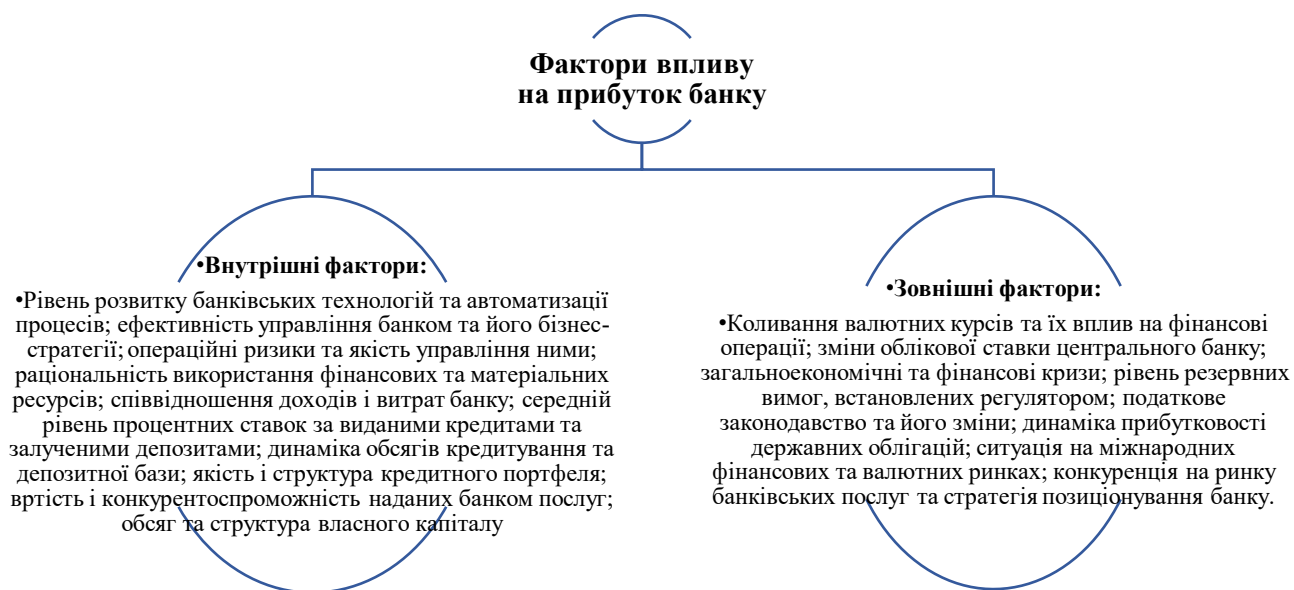

Рисунок 1.1 – Фактори впливу на прибуток банку

Джерело: [12]

Загалом, прибуток банку визначається трьома «загальними факторами»: доходами, витратами та податками, сплаченими до бюджету. Порівнюючи темпи зростання цих факторів, можна оцінити, які з них мали позитивний, а які негативний вплив на прибуток.

Розмір прибутку банку залежить від його доходів, які, в свою чергу, залежать головним чином від розміру та структури активів банку, інвестицій банку та їх рівня, процентних ставок за кредитами. Дохід визначається як збільшення економічних вигод, зафіксованих протягом звітного періоду як надходження, а не як внески акціонерів. Всі доходи розподіляються на:

- 1) операційний дохід, не пов'язаний із основною діяльністю;
- 2) доходи від основної діяльності банку;
- 3) інші доходи.

Через специфіку банківської діяльності, основна частина доходів банку формується за рахунок операційної діяльності, а саме — процентних доходів. Цей дохід переважно складається з відсоткових надходжень від наданих кредитів, інвестування тимчасово вільних грошових коштів, а також доходів від інвестицій у цінні папери. Порівняно з іншими видами доходів, процентний дохід є більш жорстко контрольованим, оскільки його розмір залежить від структури активів, що генерують цей дохід, рівня процентних ставок і методу нарахування відсотків. В останні роки в багатьох країнах на процентні доходи припадає понад 70% загального обсягу банківських доходів.

Другим за важливістю джерелом доходу є комісійний дохід. Розмір комісійних, що стягуються банками, безпосередньо пов'язаний з обсягом і характером наданих послуг. Слід зазначити, що частка комісійних та брокерських доходів у загальних доходах більшості комерційних банків зростає. Слід визнати, що комісійні та брокерські доходи є більш стабільними, ніж процентні доходи. Комісійні та брокерські доходи не пов'язані значною мірою з ризиком втрати вартості вкладених активів (за винятком гарантій). У багатьох випадках банки можуть одночасно отримувати процентний дохід і комісію за окремі кредитні операції. Іншим важливим джерелом доходів є доходи від операцій на фінансових ринках, тобто доходи від торгівлі цінними паперами, іноземною валютою та банківськими металами. Більшість інших видів доходів є неофіційними джерелами доходів для банків.

Максимізація прибутку необхідна банкам для того, щоб залучати новий капітал і таким чином збільшувати кількість та якість банківських послуг. Прибуток допоможе розвивати нові та вдосконалювати існуючі банківські технології. Тому прибуток є найважливішим показником для оцінки діяльності банків. Найважливішим фактором, що впливає на розмір прибутку будь-якого типу банку, є сума доходу, яку він генерує в процесі своєї діяльності. Дохід визначається як приріст економічної вигоди у вигляді рентного доходу або приросту капіталу, що виникає в результаті надання інших банківських послуг протягом звітного періоду. Доходи банку мають покривати усі операційні витрати, включаючи адміністративні та управлінські витрати, а рівень отриманого прибутку впливає на рівень дивідендів [15].

Доходи банку поділяються на дві основні групи: процентні доходи та непроцентні доходи. Процентні доходи становлять близько 70% доходів банку і складаються в основному з:

- 1) процентних доходів, отриманих від надання банком кредитних послуг;
- 2) доходи від інвестиційної діяльності (інвестиції в цінні папери);
- 3) інші процентні доходи.

Процентні доходи від кредитних послуг банку формуються з кількох складових.

- Процентні доходи за комерційними та споживчими кредитами.
- Процентні доходи за коштами, розміщеними в інших банках та центральних банках.
- Процентні доходи за депозитами в інших банках та кредитами, отриманими від інших банківських установ.

Процентні доходи за цінними паперами включають:

- Проценти, отримані за інвестиційними цінними паперами.
- Процентні доходи за цінними паперами в портфелі банку на продаж.

Інші процентні доходи включають:

- Доходи від філій та інших установ банку.
- Процентні доходи за позабалансовими операціями.

Непроцентні доходи включають:

- комісійні доходи - це операційні доходи за надані послуги. Їх сума може бути розрахована або визначена як відсоток від вартості активів або зобов'язань;
- дивідендні доходи - доходи, отримані банками від використання цінних паперів, які не мають фіксованого доходу;
- доходи від торговельних операцій - доходи, отримані від купівлі-продажу різних фінансових інструментів;
- інші операційні доходи - операційні доходи, не пов'язані з інвестиційною та фінансовою діяльністю (операційні доходи, такі як орендна плата, штрафи та пені за банківськими операціями).

Банк повинен забезпечити не тільки достатній рівень доходів для покриття своїх витрат, але й своєчасну оплату цих витрат. Іншими словами, строки надходження доходів мають бути розподілені відповідно до періодичності здійснення витрат банку. Класифікація банківських витрат подібна до класифікації доходів. Як правило, витрати комерційного банку поділяються на такі категорії:

- 1) процентні витрати — витрати на обслуговування залучених коштів, зокрема виплата відсотків за депозитами фізичних та юридичних осіб, міжбанківськими кредитами, випущеними облігаціями тощо;
- 2) витрати на поточну діяльність банку — адміністративні витрати, заробітна плата персоналу, оренда, комунальні послуги, амортизація тощо;
- 3) витрати, пов'язані із забезпеченням банківських операцій — витрати на обробку платежів, супровід кредитних операцій, обслуговування інфраструктури та інформаційних систем;
- 4) інші витрати — штрафи, пені, втрати від знецінення активів, непередбачувані витрати тощо.

Найбільшою статтею витрат типового комерційного банку є вартість залучення коштів, а точніше вартість користування ними. Управління процентними витратами здійснюється шляхом аналізу депозитної політики банку. Існує особлива категорія витрат, пов'язана зі створенням резервів на покриття можливих втрат за

кредитами, збитків від інших видів діяльності, претензій і списання різних цінних паперів.

Банківські витрати - це «економічна категорія, яка включає грошові та матеріальні ресурси, що використовуються банками для формування, реалізації та продажу продуктів і послуг, а також будь-які інші додаткові ресурси, що використовуються для обслуговування та підтримки» [16]. Банківські витрати - це сукупність витрат банку на фінансову та іншу діяльність. Як і доходи, витрати комерційних банків поділяються на дві великі категорії: процентні витрати (змінні) та непроцентні витрати (відносно постійні). У деяких класифікаціях використовуються також інші витрати.

Найбільшою складовою банківських витрат є процентні витрати.

Цей компонент витрат включає:

- 1) депозити на вимогу, отримані від Центрального банку та інших комерційних банків, та проценти за депозитами, розміщеними іншими банками в Банку;
- 2) проценти за місцевими рахунками та строковими депозитами, відкритими в Банку компаніями, іншими юридичними та фізичними особами;
- 3) проценти за цінними паперами, випущеними Банком;
- 4) проценти за позабалансовими операціями;
- 5) інші процентні витрати.

Загалом, всі банківські процентні витрати - це проценти, що сплачуються клієнтам за депозитами, та процентні виплати за коштами, залученими на грошовому ринку (включаючи цінні папери, емітовані банками).

Непроцентні витрати - це витрати, які не пов'язані із залученням ресурсів під процентні ставки. Вони включають збори та комісії, що стягуються з банку, витрати, понесені банками на формування спеціальних резервів, а також загальні та адміністративні витрати.

Слід особливо наголосити, що прибуток банку є інтегрованим фінансовим показником, який відображає кінцеву ефективність діяльності банку за певний період. Його величина є результатом взаємодії двох ключових складових — доходів

і витрат. Тобто прибуток формується не лише як прямий результат збільшення обсягу доходів, а й залежить від ефективності управління витратами. У практиці банківської діяльності часто спостерігається ситуація, коли зростання доходів не супроводжується відповідним зростанням прибутку, що може бути спричинено високими або неефективно структурованими витратами. У таких випадках зростання витрат «поглинає» приріст доходів, і прибутковість банку залишається низькою або навіть негативною. Тому не менш важливою умовою забезпечення фінансової стійкості банку є оптимізація витратної частини, що передбачає контроль за адміністративними, процентними та непроцентними витратами, перегляд політики резервування, ефективне використання активів та управління операційними процесами. За умови стабільного або помірному зростання доходів скорочення витрат може стати головним чинником зростання прибутковості.

1.2 Джерела формування прибутку в банківських установах

Основною метою банків є зростання вартості власного капіталу банку, що значною мірою залежить від величини прибутку. Прибуток забезпечує стійке та ефективне функціонування не тільки фінансових установ, а й усіх структур. Прибуток є основним джерелом доходів акціонерів та власників банків, основою для здійснення інших видів діяльності комерційних банків, забезпечення їх конкурентоспроможності на ринку фінансових послуг та можливості постійного оновлення ресурсів, удосконалення послуг, впровадження інноваційних технологій.

Відповідно до статті 2121-III Закону України «Про банки і банківську діяльність», прийнятого 7 грудня 2000 року, до доходів банку включаються також доходи, безпосередньо пов'язані з банківською діяльністю. З того часу до цього закону були внесені зміни [17;18].

Ефективне управління доходами ґрунтується на сучасних методах аналізу та розподілу доходів банку з урахуванням інтересів власників та акціонерів і

стратегічного напрямку діяльності банківської установи. Прибуток банку залежить від його доходів, які, в свою чергу, залежать, головним чином, від обсягу наданих банком кредитів та інвестицій, відсоткових ставок за кредитами, а також від величини та складу активів банку. Дохід - це економічна вигода, яка збільшилася протягом звітного періоду у вигляді надходжень, і є збільшенням власного капіталу за рахунок збільшення активів або зменшення зобов'язань, а не за рахунок внесків акціонерів [19].

У світовій практиці прибуток банку зазвичай визначається з позицій бухгалтерського обліку як різниця між сукупними доходами та витратами. Проте з економічної точки зору прибуток — це грошовий дохід власників, що виступає винагородою за використання капіталу, ризик і управлінську діяльність. У банківській сфері ця категорія має особливе значення, адже прибуток не лише засвідчує результат діяльності, а й формує основу для майбутнього розвитку установи. Прибуток виконує важливу функцію — забезпечує зростання чистих активів банку та служить внутрішнім джерелом його розвитку. Він не лише відображає фінансовий результат, а й створює основу для самофінансування, розширення діяльності та покриття ризиків. За рахунок прибутку формуються резерви, виплачуються дивіденди, здійснюються капітальні інвестиції та покриваються потенційні збитки. Саме тому ефективне управління прибутком є ключовим завданням керівництва банку. Банки використовують різні види прибутку: економічний, балансовий, до оподаткування, чистий та нерозподілений. Їхня оцінка дає змогу комплексно аналізувати фінансову ефективність, виявляти слабкі місця та приймати стратегічні рішення. Кожен із цих показників відображає прибуток на різних етапах обліку та має свою аналітичну цінність.

Формування прибутку залежить від трьох ключових чинників — доходів, витрат і податків. Порівняння темпів їх зростання дозволяє виявити, що саме впливає на зміну прибутковості: зростання доходів, зменшення витрат чи зміна податкового навантаження. Таким чином, банківський прибуток — це інтегральний показник, який відображає не лише фінансову стійкість, а й здатність банку

адаптуватися до змін зовнішнього середовища. Доходи зазвичай поділяються на банківські, небанківські та непередбачені доходи (рис. 1.2).

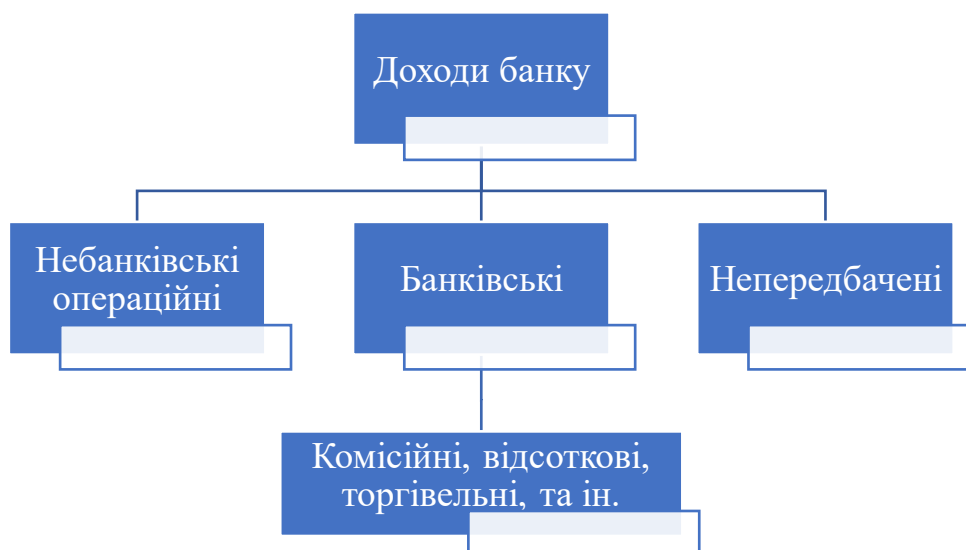

Рисунок 1.2 - Структура доходів банку

Джерело: сформовано автором [6]

Небанківські доходи визначаються як доходи, які не пов'язані з основною діяльністю банку, але забезпечують здійснення основної діяльності (доходи від продажу основних засобів - доходи від орендних операцій), а також доходи від продажу окремих небанківських послуг, таких як аудиторські послуги, програмне забезпечення, нефінансові консультації та інші операції. Інші небанківські доходи поділяються на доходи філій банків та операції з іншими установами та інші небанківські доходи. Власне банківські доходи складаються з процентних, комісійних, операційних та інших доходів, як показано в таблиці 1.2.

Таблиця 1.2 – Джерела формування та основні складові доходів банків

Опис	Складові
Процентні доходи	
Процентний дохід визначається як операційний дохід, отриманий банками від використання залучених коштів, їх еквівалентів або зобов'язань перед банками, який розраховується на пропорційній основі з використанням ефективної процентної ставки та є компенсацією за кредитний ризик, який бере на себе банк.	Утворюються від коштів, розміщених в НБУ та інших банках; від кредитування суб'єктів господарської діяльності, державних органів і фізичних осіб; від операцій з цінними паперами та філіями; а також від інших фінансових операцій. Класифікація доходів може проводитися за строковістю, резидентством клієнтів і типом фінансового інструмента (депозити, кредити, цінні папери).

Комісійні доходи	
Комісійні доходи – це операційні доходи від надання послуг, які пропорційні сумі активів або зобов'язань або є фіксованими..	Сформуються за надання банківських послуг, де сума обчислюється пропорційно активам або зобов'язанням, або є фіксованою. Це доходи від операцій з банками, клієнтами, філіями, кредитами, депозитами та цінними паперами з фіксованим прибутком. Включають комісії за гарантії, обслуговування рахунків, зберігання цінностей, операції з іноземною валютою, монетами та коштовними металами, а також інші комісії, визначені законодавством..
Торгівельні доходи	
Прибутки (збитки) від фінансових операцій виникають від купівлі-продажу різних фінансових продуктів, таких як цінні папери, валюта та банківські метали.	Торговий дохід включає чистий дохід від діяльності на валютному ринку та ринку банківських металів, дохід від продажу цінних паперів та дохід від торгівлі іншими фінансовими інструментами, де банк не виконує доручення клієнтів, а торгує за власний рахунок.
Інші	
Інші операційні доходи і витрати - доходи і витрати, що виникають від операцій, які не пов'язані з інвестиційною та фінансовою діяльністю і не включені до вищезазначених груп операційних доходів і витрат..	Включає: доходи від цінних паперів від неотриманих доходів: дивіденди за акціями та інвестиціями, утримуваними для торгівлі. Дивідендні доходи, доходи від операцій з філіями банків та іншими установами та інші банківські доходи.

Джерело: сформовано на основі [6]

Дохід від операцій з цінними паперами, який може включати дисконти та купони, має бути уточнений. Однак процентний дохід за борговими цінними паперами повинен включати лише процентний дохід, отриманий за такими цінними паперами після їх придбання. Процентні доходи також включають процентні доходи за строковими депозитами, розміщеними в інших банках. Компоненти процентного доходу можуть коливатися з року в рік залежно від змін процентних ставок і попиту на кредити, але дохід від кредитів майже завжди є найважливішим доходом для будь-якого банку. Процентні та аналогічні збори і комісії за брокерськими операціями слід обліковувати регулярно, не рідше одного разу на місяць, як правило, в кінці місяця, незалежно від періодичності виплат, зазначеної в договорі з контрагентом. Знання абсолютної величини процентного доходу дає

змогу керівництву банку точніше планувати певні пруденційні операції, вносити раціональні зміни в структуру активів та ефективніше організовувати роботу структурних підрозділів. Структурний аналіз коефіцієнтів прибутковості банку може допомогти зрозуміти, чому виникли проблеми в прибуткових сферах діяльності банку, а також виявити проблеми в діяльності, які потребують більшої уваги.

Відсотки за кредитами складають більшу частину доходів банку. Наступними за важливістю статтями після доходів від кредитів є доходи від інвестиційних цінних паперів та процентні доходи за міжбанківськими кредитами (незабезпеченими та забезпеченими державними цінними паперами). Крім того, прибутки банків коригуються на зміну резервів та неочікувані прибутки [20].

Хоча максимізація банківського прибутку вважається основною метою банківського менеджменту, сфера управління прибутковістю не є автономною, тому рішення, спрямовані на максимізацію прибутку, повинні прийматися з прийнятним рівнем ризику. Останнім часом банкіри прагнуть зробити непроцентні доходи основним джерелом доходів банків у майбутньому; вони вважають, що це допоможе поліпшити загальні показники діяльності комерційних банків, диверсифікувати джерела їхніх доходів і захистити їх від коливань процентних ставок [20].

З аналізу структури доходів можна зробити кілька висновків. Наприклад, збільшення частки комісійних доходів свідчить про те, що банки намагаються збільшити свої основні процентні доходи, а менеджмент намагається збільшити комісійні доходи, пропонуючи клієнтам нетрадиційні послуги. Збільшення непроцентних доходів сприяє збільшенню прибутку без збільшення балансу банку. Однак, комісійні послуги, як правило, вимагають трудомісткого і відповідно кваліфікованого персоналу, що збільшує операційні витрати; тому банки з доходами від комісійних вище середнього, швидше за все, будуть нести вищі витрати на заробітну плату. Різке зростання доходів від платних послуг може свідчити про те, що банки займаються високоризикованою діяльністю (наприклад, заставою, валютним арбітражем), якої інші банки уникають [21].

Ще одним визначальним фактором комерційного банкінгу, який може мати значний позитивний або негативний вплив на прибуток, є банківські витрати. Банківські витрати - це економічна категорія, яка відображає фінансові та матеріальні ресурси, що використовуються в процесі формування, реалізації та продажу продуктів і послуг банку, а також інші додаткові ресурси, необхідні для їх обслуговування та підтримки [22]. Іншими словами, банківські витрати - це загальна сума, яку банки витрачають на залучення коштів та здійснення інших видів діяльності. Як і доходи, витрати комерційних банків можна поділити на дві основні групи: Процентні (змінні) та непроцентні (відносно стабільні) [21]. Деякі класифікації також включають інші витрати.

Загалом, всі процентні витрати банку складаються з процентів, сплачених вкладникам, та процентів, сплачених за коштами, залученими на короткостроковому грошовому ринку (включаючи цінні папери, емітовані банком). Непроцентні витрати - це витрати, які не пов'язані з виплатою процентів за залученими банком коштами. Вони включають комісійні, витрати на формування спеціальних резервів, а також загальні та адміністративні витрати [21].

1. Комісійні - це витрати, сплачені іншим банківським установам за розрахунково-касове обслуговування, кредитні послуги, послуги фінансових посередників (розрахунково-касове обслуговування, операції з цінними паперами, на валютному ринку та інші витрати).

2. Витрати на формування спеціальних резервів - це витрати на відшкодування втрат від знецінення активів банку та списання непрацюючих активів.

3. Загальні та адміністративні витрати - це операційні витрати, пов'язані з діяльністю банку. Вони включають витрати на персонал (основна та додаткова заробітна плата, нарахування на заробітну плату, технічна підтримка та інші витрати), амортизацію необоротних активів, утримання та експлуатацію основних засобів і нематеріальних активів (ремонт, страхування), податки та інші обов'язкові платежі, крім податку на прибуток, та інші витрати з метою обслуговування та управління банком.

Комерційні банки прагнуть мінімізувати витрати та впроваджувати методи управління витратами, зокрема через бюджетування, шляхом складання системи взаємопов'язаних фінансових планів (балансів) комерційних банків.

Таким чином, основними джерелами формування банківського прибутку є банківські доходи (відсотки, комісії, операції тощо), небанківські доходи та непередбачені доходи, а завданням системи управління банківським прибутком є недопущення зниження прибутковості банківської системи. Це є матеріальною основою для подальшого функціонування банківської системи та її оцінки на ринку банківських послуг.

1.3 Методи управління та напрями розподілу прибутку банку

Для досягнення тактичних і стратегічних цілей у діяльності банківської установи надзвичайно важливим є ефективне управління прибутком. Цей процес не лише забезпечує досягнення фінансових результатів, а й визначає конкурентні позиції банку на ринку, його фінансову стабільність і потенціал для подальшого зростання. Управління прибутком виступає важливим інструментом оптимізації внутрішньої діяльності банку, дозволяючи формувати стійку фінансову основу для розширення операційної діяльності, модернізації послуг та швидкого реагування на зміни у зовнішньому економічному середовищі.

Крім того, ефективне управління прибутком має ключове значення в контексті прийняття управлінських рішень як стратегічного, так і тактичного характеру, що спрямовані на посилення позицій банку в конкурентному середовищі, підвищення якості банківського сервісу, задоволення потреб клієнтів і зміцнення довіри з боку вкладників та інвесторів. У результаті, грамотне управління прибутковістю перетворюється на фундаментальний чинник сталого розвитку банківської установи.

Термін «управління прибутком» у контексті банківської діяльності означає процес розробки, ухвалення та реалізації управлінських рішень, які спрямовані на формування, розподіл та ефективне використання прибутку банку з урахуванням допустимого рівня ризику, ринкової ситуації та стратегічних цілей банківської установи. Цей процес охоплює не лише кількісні, але й якісні параметри прибутковості, забезпечуючи досягнення фінансової стійкості й конкурентоспроможності банку.

Як зазначає Л.О. Примостка, одне з найважливіших і складних завдань, що постає у сфері фінансової діяльності перед менеджментом банку, полягає в балансуванні між прибутковістю та ризиком, пошук їх оптимального співвідношення. Критерієм оптимальності в такому разі є мета діяльності комерційного банку, сформульована як максимізація ринкової вартості власного капіталу [6].

Особливу увагу дослідники приділяють саме організаційним аспектам управління прибутком, що зумовлено необхідністю адаптації банків до дії широкого спектру зовнішніх і внутрішніх чинників. У ринкових умовах, що постійно змінюються, успішність функціонування банку значною мірою залежить від здатності менеджменту оперативно реагувати на виклики середовища та забезпечувати збалансовану прибутковість діяльності.

Управління прибутком банку повинно відповідати певним критеріям, дотримання яких сприяє досягненню високої ефективності використання прибутку. До таких вимог належать:

- комплексний характер ухвалення управлінських рішень у банківській сфері. Це означає, що всі рішення мають прийматися з урахуванням їх взаємозв'язку і взаємного впливу на кінцеві результати банку. Кожна управлінська дія, яка стосується прибутку, прямо або опосередковано впливає на загальну ефективність діяльності банку;
- інтегрованість у загальну систему управління банком. Управління прибутком не може існувати окремо від інших управлінських функцій, оскільки

майже кожне рішення – від кадрових до інвестиційних – має вплив на прибутковість;

- динамічність управлінського процесу. В умовах постійної зміни ринкових умов і внутрішніх показників ефективності, таких як ресурсна база або якість активів, управління прибутком має здійснюватися з високим ступенем адаптивності, а не за шаблоном попередніх періодів;

- орієнтація на стратегічні цілі. Усі управлінські рішення повинні відповідати загальній місії банку та стратегії його розвитку. Це забезпечує узгодженість поточних заходів із довгостроковим баченням та цілями установи;

- плюралізм підходів. Передбачає необхідність розробки кількох альтернативних варіантів дій щодо управління прибутком, що дозволяє банку обрати найбільш доцільний шлях у конкретних умовах. Такий підхід сприяє гнучкості в ухваленні рішень та забезпечує більшу стійкість до невизначеності [25].

Головною метою управління прибутком у банку є досягнення максимального рівня добробуту його засновників та учасників як у короткостроковому, так і в довгостроковому періодах [26]. Для реалізації цієї мети формується система управлінських завдань, яка покликана забезпечити ефективне функціонування банківської установи. Візуалізацію цих завдань представлено на рисунку 1.3.

Перше завдання системи управління прибутком полягає у раціональному використанні наявних ресурсів банку, що сприяє підвищенню ефективності їх застосування. При цьому слід враховувати низку обмежувальних чинників, серед яких – обсяг ресурсного потенціалу банку та поточні характеристики фінансового ринку, в межах якого він здійснює свою діяльність.

Наступним ключовим завданням є досягнення оптимального балансу між рівнем прибутковості та допустимим рівнем ризику. Відомо, що між цими двома показниками існує пряма залежність: зростання прибутку зазвичай супроводжується зростанням ризиків. Саме тому управлінці банку повинні чітко визначати допустимі межі ризику, виходячи з обраної стратегії розвитку – агресивної, консервативної чи поміркованої. Відповідно до обраного підходу

визначаються пріоритети у здійсненні окремих банківських операцій і напрямів діяльності, що в результаті впливає на кінцевий фінансовий результат [27].

Рисунок 1.3 – Ключові завдання системи управління прибутком банківської установи

Джерело: сформовано автором на основі [25]

Одним із ключових завдань системи управління банківським прибутком є забезпечення його високої якості, що передбачає орієнтацію на стабільне та прогнозоване зростання прибутку переважно завдяки результатам операційної діяльності. Це означає, що банк має вишукувати внутрішні резерви та потенціал для підвищення прибутковості не за рахунок разових чи спекулятивних джерел, а через ефективне управління основними банківськими процесами.

Іншим, не менш важливим завданням управління прибутком банку є забезпечення формування внутрішніх джерел фінансових ресурсів. Це завдання обґрунтоване тим, що прибуток банку, як основний фінансовий результат його

діяльності, безпосередньо впливає на здатність банку створювати резерви, формувати статутні та спеціальні фонди, що відіграють важливу роль у забезпеченні фінансової стабільності установи [28].

Ще одним стратегічно важливим напрямом є забезпечення сталого зростання ринкової вартості банківської установи, що спрямоване на довгострокову максимізацію добробуту її акціонерів та інших учасників. Важливо розуміти, що прибуток, отриманий у звітному періоді, за умови його раціонального розподілу, зокрема у вигляді капіталізації, стає вагомим фактором зростання ринкової вартості банку. У той же час пропорції, за якими чистий прибуток розподіляється між капіталізацією та споживанням, визначаються кожною банківською установою індивідуально, відповідно до прийнятої стратегії управління прибутком.

Досягнення стратегічних і тактичних цілей управління прибутком банку передбачає реалізацію відповідних функціональних завдань. Зокрема, в сучасній теоретичній та прикладній літературі виокремлюються два основні підходи до управління прибутком банківської установи — процесний і системний.

Процесний підхід базується на реалізації управлінських функцій — аналізу, планування, регулювання та контролю. Ці функції є взаємопов'язаними та здійснюються відповідними структурними підрозділами банку з метою досягнення визначених управлінських цілей [29]. Використання процесного підходу сприяє підвищенню ефективності прийняття рішень завдяки чіткому структуруванню процесів та можливості оперативного реагування на зміну умов зовнішнього середовища.

Водночас системний підхід передбачає цілісне бачення управління прибутком як частини складної взаємозалежної системи управління банківською установою. Згідно з цим підходом, управлінські впливи інтегруються в єдину систему, яка включає організаційну структуру, людські ресурси, фінансові та маркетингові інструменти, що забезпечують досягнення поставлених цілей у змінних ринкових умовах [30]. Застосування системного підходу є особливо доцільним у великих банках з розгалуженою мережею філій, де необхідна висока узгодженість дій на різних рівнях управління.

Незалежно від того, який підхід обрано — системний чи процесний, — ефективність управління прибутком банку значною мірою залежить від якості взаємодії основних елементів управлінської системи: суб'єктів управління, об'єктів управлінського впливу, інструментів і механізмів забезпечення. Саме їх злагоджена взаємодія визначає результативність функціонування банку (рис. 1.4).

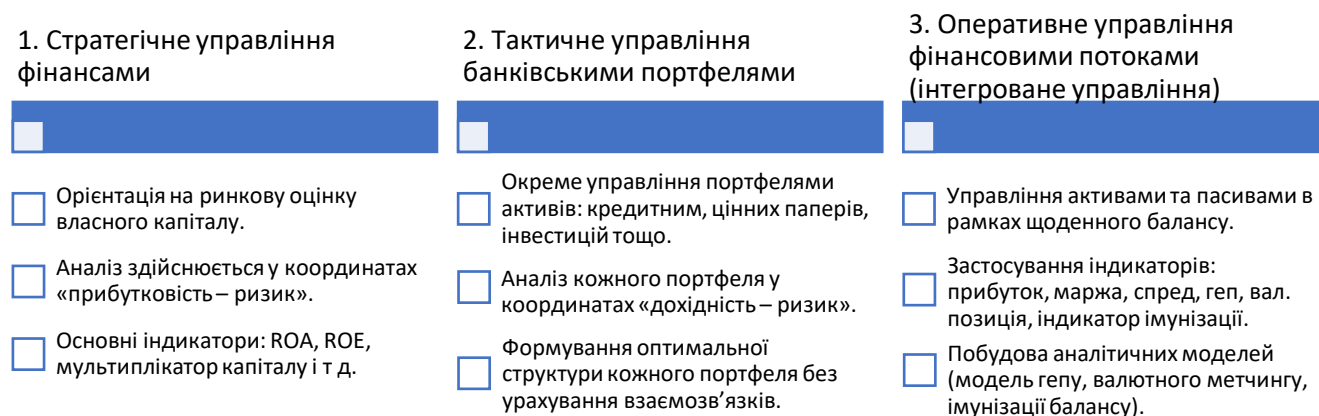

Рисунок 1.4 – Основні складові системи управління прибутком банку

Джерело: сформовано автором на основі [6]

Варто також зазначити, що зміст та набір управлінських інструментів змінюється в залежності від застосовуваного підходу. Так, у межах системного підходу ключовими інструментами виступають організаційна структура, ресурси, персонал, фінанси. У той час як в межах процесного підходу – це сукупність управлінських функцій.

Окремо слід зупинитися на завданні, яке передбачає розробку та впровадження програм участі працівників у прибутку банку. Такі програми відіграють важливу роль у гармонізації інтересів власників банку та його персоналу. Вони сприяють підвищенню зацікавленості працівників у зростанні прибутковості банку, стимулюють ефективну роботу та підвищують соціальну відповідальність роботодавця щодо умов праці та добробуту працівників.

Однак варто зауважити, що згадані завдання системи управління прибутком банківської установи не завжди узгоджуються між собою. У деяких випадках вони можуть бути навіть суперечливими. Наприклад, прагнення до максимізації прибутку може вимагати підвищення ризиковості операцій, що суперечить

необхідності збереження фінансової стабільності. Подібним чином, одночасне задоволення інтересів як власників, так і персоналу банку потребує збалансованого підходу до розподілу прибутку. Саме тому необхідна оптимізація взаємодії між окремими завданнями управління прибутком, аби забезпечити досягнення узгоджених стратегічних цілей [25].

У наукових колах часто лунає думка, що головною метою управління прибутком банку є досягнення його максимального значення. Проте така позиція видається спрощеною та не враховує комплексного впливу прибутковості на інші аспекти діяльності банку. Зокрема, у певні періоди функціонування установи надмірна орієнтація на зростання прибутку може суперечити інтересам її довгострокового розвитку. Наприклад, якщо значна частина прибутку спрямовується на поточне споживання, це знижує обсяги інвестування у власний капітал, що може обмежити можливості розширення та інноваційного розвитку банку в майбутньому. Відсутність стратегічних інвестицій призводить до поступової втрати конкурентоспроможності.

Крім того, варто враховувати, що зростання прибутку може бути досягнуте завдяки операціям із підвищеним рівнем ризику. У разі реалізації цього ризику банк може зазнати значних втрат, що поставить під загрозу не лише його прибутковість, а й фінансову стабільність загалом.

Формування ефективної системи управління прибутком у банківській сфері передбачає чітке визначення і впорядкування об'єктів, на які спрямоване управлінське втручання. Така систематизація дозволяє не лише структурувати об'єкти управління, але й узгодити їх із відповідними рівнями керування і функціональними напрямками діяльності банку (рис. 1.5).

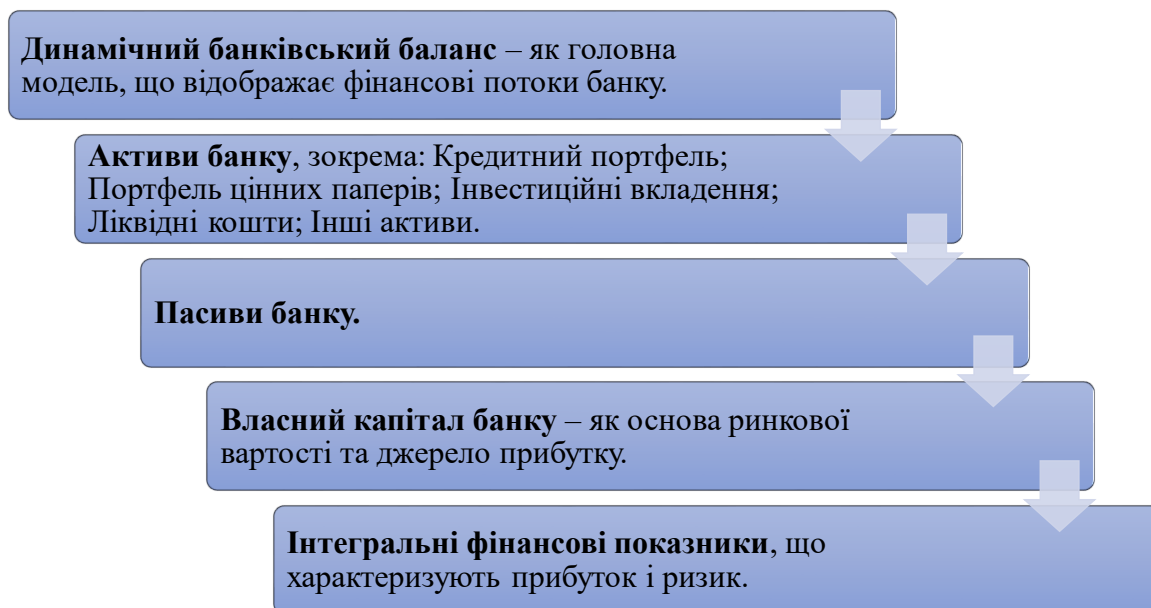

Рисунок 1.5 – Об’єкти управління прибутком банківської установи

Джерело: сформовано автором на основі [6]

Важливо підкреслити, що прибуток банку не є безпосереднім об’єктом управлінського впливу. Його величина – це кінцевий результат фінансової діяльності банку, яка зумовлена співвідношенням доходів і витрат. Інакше кажучи, прибуток формується як наслідок якісного менеджменту банківських доходів і витрат, а не сам по собі є елементом, на який можна прямо впливати.

Окрім того, поняття «управління прибутковістю банку» охоплює ширший спектр процесів, ніж просто його формування. Важливо враховувати, що управління прибутком здійснюється не лише на стадії його отримання, але й на етапах подальшого розподілу та використання фінансового результату. Цей процес реалізується як на загальноорганізаційному рівні, так і на рівні окремих підрозділів банку, напрямів його діяльності, конкретних банківських продуктів, клієнтських сегментів або навіть індивідуальних робочих місць [31].

У цілому, поняття управління прибутком банківської установи слід розглядати як систему організаційно-економічних заходів, спрямованих на досягнення оптимального фінансового результату, з урахуванням як внутрішніх резервів ефективності, так і зовнішніх умов функціонування. Це управління реалізується через забезпечення балансу між прибутковістю та ризикованістю

банківської діяльності, що дозволяє забезпечити довгострокову стабільність та стає зростання установи.

З огляду на це, управління прибутком займає центральне місце в системі банківського менеджменту, адже воно забезпечує:

- формування внутрішнього джерела нарощування капіталу та сприяє зростанню ринкової вартості банківської установи;
- зміцнення інвестиційної привабливості через підвищення рентабельності діяльності;
- підвищення фінансової стабільності, зокрема через можливість формування резервів на покриття можливих ризиків;
- розширення масштабів операційної діяльності та посилення конкурентних позицій банку на ринку.

У зв'язку з цим можна стверджувати, що управління прибутком є стратегічно важливою складовою загальної системи управління банком. Його ефективність безпосередньо впливає на успішність функціонування та перспективи розвитку банківської установи в умовах динамічного фінансового середовища.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ ПРАКТИКИ ФОРМУВАННЯ ТА РОЗПОДІЛУ ПРИБУТКУ В БАНКАХ УКРАЇНИ

2.1 Динамічний аналіз доходів та витрат банків: виявлення загальних трендів та факторів

Фінансова система України за останні десятиліття зазнала значних змін, відображаючи як внутрішні економічні реформи, так і зовнішні глобальні фінансові потрясіння. Після досягнення незалежності країна зіткнулася з необхідністю формування власної економічної та фінансової політики, адаптуючи її до ринкових умов. Однак навіть на тлі поступових змін та модернізації банківського сектору, Україна не уникла серйозних кризових явищ, що послабили фінансову стабільність. Зокрема, фінансові та економічні кризи 2008 року, а також глобальні зміни в економічних моделях у зв'язку з пандемією COVID-19 та збройною агресією Російської Федерації з 2014 року мали значний вплив на діяльність банківської системи України.

Невизначеність макроекономічного середовища, високий рівень інфляції, девальвація національної валюти та політичні потрясіння створюють складні умови для банків, що змушує їх адаптувати свої фінансові стратегії до змінливих реалій. Зокрема, питання прибутковості банківської діяльності набуває особливої ваги в умовах економічних криз і високого рівня ризиків. Водночас динаміка доходів і витрат банків є важливим індикатором їх фінансової стійкості та здатності адаптуватися до таких умов.

Одним із основних завдань, яке постає перед банками України, є забезпечення належного рівня доходів при одночасному контролі за витратами. З огляду на це, вивчення динаміки фінансових результатів банків є надзвичайно актуальним, оскільки ці показники визначають не лише здатність банків генерувати

прибуток, а й їхні можливості для ефективного функціонування в умовах економічної нестабільності. Зазначені фактори безпосередньо впливають на практику формування і розподілу прибутку в банках України. Проте на поточний момент ринок банківських послуг залишається досить чутливим до змін у макроекономічних показниках, тому важливо зрозуміти, які основні тренди та чинники визначають рівень доходів і витрат вітчизняних банків. Врахування цих трендів дасть змогу не лише визначити оптимальні підходи до розподілу прибутку, але й адаптувати політику фінансових установ до зовнішніх викликів.

Аналіз динаміки доходів і витрат дозволяє не лише оцінити загальні фінансові результати банків, а й виявити структурні зміни, що відбуваються в їхньому фінансовому середовищі. Крім того, ці показники допомагають зрозуміти, наскільки ефективно банки використовують свої активи, які фактори найбільше впливають на їх фінансові результати, та як ці фактори змінюються в часі. Для більш детального аналізу структури і динаміки доходів банку, розглянемо відповідні показники за останні роки. Зокрема, важливо оцінити, як змінювались основні джерела доходів та їх вплив на загальні фінансові результати. У таблиці 2.1 наведені дані, що ілюструють ці зміни протягом 2020–2025 років.

Таблиця 2.1 - Загальна оцінка структури і динаміки доходів банків України(млн грн)

Показники	січень 2025 ¹	січень 2024	січень 2023	січень 2022	січень 2021	січень 2020
ДОХОДИ	45 592	42 148	38 650	24 944	18 569	22 583
процентні доходи	31 729	28 993	23 765	16 445	13 011	13 571
комісійні доходи	9 197	8 269	8 307	7 941	6 013	5 438
результат від переоцінки та від операцій купівлі- продажу	3 556	3 794	5 932	-42	-985	2 688
інші операційні доходи	502	820	506	410	374	721
інші доходи	109	125	76	90	97	96
повернення списаних активів	499	147	64	101	59	69

Джерело: сформовано за [32]

Отже, загальні доходи банків України демонструють сталий зріст за період з 2020 по 2025 роки (таблиця 2.1). У 2025 році загальні доходи склали 45 592 млн грн, що є значним покращенням у порівнянні з 2020 роком (22 583 млн грн). Це свідчить про поступове відновлення банківської системи, незважаючи на економічні труднощі. Основним фактором, що вплинув на таке зростання, є підвищення попиту на фінансові послуги, а також стабільніші макроекономічні умови після певних кризових явищ, таких як пандемія COVID-19 та геополітична нестабільність.

Процентні доходи зросли з 13 571 млн грн у 2020 році до 31 729 млн грн у 2025 році, що становить значне збільшення на 18 158 млн грн. Це зростання є наслідком підвищення процентних ставок через високий рівень інфляції, а також збільшення попиту на кредити, що в умовах економічної нестабільності стало основним джерелом прибутковості банків. Комісійні доходи також продовжують зростати, досягнувши 9 197 млн грн у 2025 році порівняно з 5 438 млн грн у 2020 році. Це свідчить про розширення спектру банківських послуг, зокрема в сфері електронних платежів, переведення коштів і інших фінансових операцій. Завдяки розвитку цифрових технологій банки змогли залучити більше клієнтів, що позитивно вплинуло на ці доходи.

Результати від переоцінки та операцій купівлі-продажу мають значні коливання, зокрема негативний результат у 2021 році (-985 млн грн) та позитивний у 2025 році (3 556 млн грн). Зміни у цьому показнику зумовлені коливаннями на фінансових ринках, зокрема через девальвацію національної валюти, курсові коливання та зміни в ринку цінних паперів. У 2025 році позитивні результати свідчать про стабілізацію на фінансових ринках та покращення довіри до національної валюти. Інші операційні доходи залишаються на сталому рівні, коливаючись в межах 374-820 млн грн, що відображає стабільність цього компонента і його незначний вплив на загальні фінансові результати. Повернення списаних активів, яке зросло до 499 млн грн у 2025 році, свідчить про ефективне управління проблемними активами та покращення процесів їх відновлення після списання, що є важливим фактором у забезпеченні фінансової стійкості банків.

Таким чином, можна зробити висновок, що загальна оцінка доходів банку є позитивною, проте для більш детальної оцінки необхідно проаналізувати окремі статті доходів та вивчити фактори, які спричинили відповідні зміни. Структура доходів банку за звітний період 2024 року у відсотковому співвідношенні представлена на рис. 2.1.

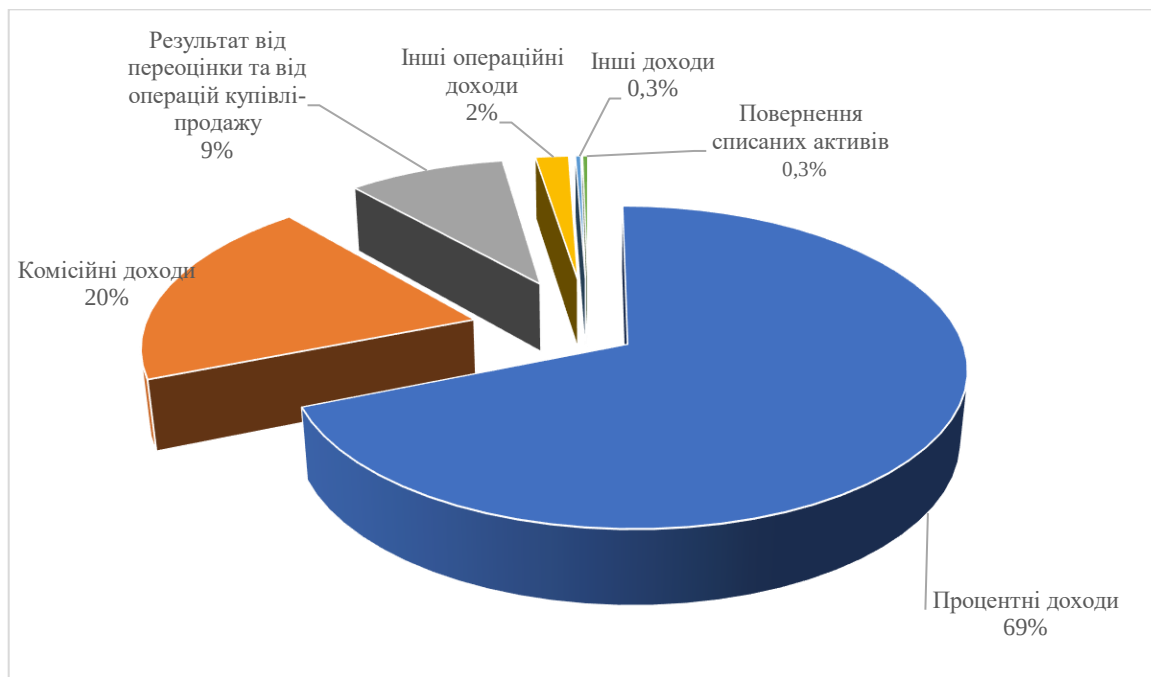

Рисунок. 2.1 – Структура доходів банків України за 2024 рік

Джерело: побудовано автором за [32]

У 2024 році найбільшу частку в структурі доходів банків України традиційно займали процентні доходи – 68,8%, що свідчить про збереження високої ролі кредитної та депозитної діяльності в банківському секторі. Зростання цієї статті пов'язане з підвищеним рівнем облікової ставки НБУ протягом 2023–2024 років, що сприяло збільшенню процентних ставок за кредитами та депозитами. Комісійні доходи становили 19,6% – дещо менше, ніж у попередні роки. Це може бути результатом зниження обсягів окремих транзакційних послуг, наприклад, зменшення попиту на готівкові перекази через активне впровадження безготівкових операцій і зміни у платіжній поведінці клієнтів в умовах воєнного стану.

Результат від переоцінки та операцій купівлі-продажу (9,0%) свідчить про помірну волатильність фінансових ринків, а також активне управління портфелем

цінних паперів. Порівняно з минулим роком цей показник дещо знизився, що може бути пов'язано зі стабілізацією валютного ринку та зменшенням валютних спекуляцій. Меншу частку займали інші доходи, включаючи повернення списаних активів (разом близько 0,6%). Це свідчить про обмеженість додаткових джерел прибутку та концентрацію банків на основних джерелах доходу в умовах підвищених ризиків і невизначеності. Банківська система у 2024 році демонструє стійку залежність від процентного доходу. Це відображає як зростання активності в кредитуванні, так і обмежену диверсифікацію джерел доходів, що є потенційним викликом у довгостроковій перспективі.

Таким чином, у 2024 році структура доходів банківського сектору залишалася орієнтованою переважно на традиційні джерела, зокрема процентні надходження. Водночас оцінка витрат банків свідчить про значну частку адміністративних та процентних витрат, що потребує окремого аналізу (рис. 2.2).

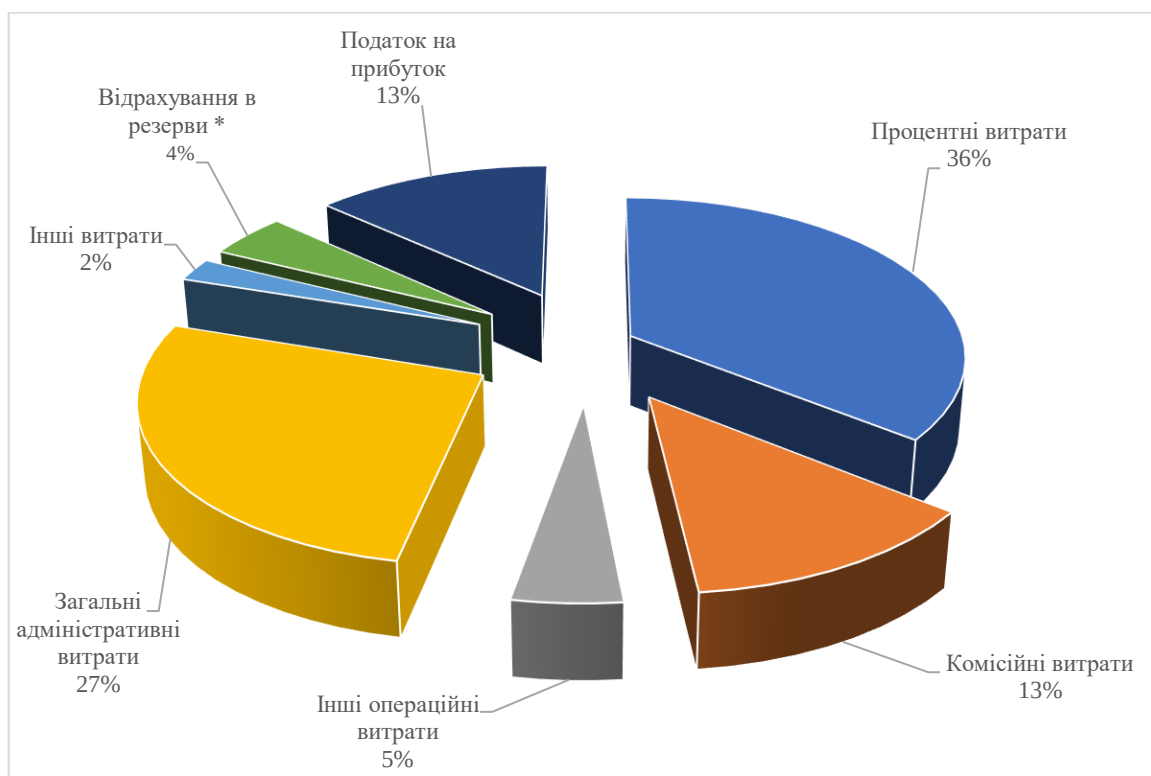

Рисунок. 2.2 – Структура витрат банків за 2024 рік

Джерело: побудовано автором за [32]

Зміни, що відбулися в структурі доходів та витрат банків України у 2024 році, є результатом низки економічних, фінансових і регуляторних факторів, а

також глобальних викликів, зокрема економічної нестабільності та військового конфлікту. По-перше – це високий рівень процентних доходів, що залишаються основним джерелом прибутку для банків. Процентні доходи в 2024 році становили 68,8% загальних доходів, що свідчить про значну залежність банків від кредитної та депозитної діяльності. Це є прямим наслідком політики підвищення облікової ставки Національним банком України протягом попередніх років. Підвищення ставок мало на меті стримати інфляційні процеси та забезпечити стабільність гривні в умовах валютних коливань. У свою чергу, зростання процентних ставок сприяло підвищенню доходності банків за рахунок більш високих ставок по кредитах та депозитах, що забезпечило зростання процентних доходів банків. Проте, окрім позитивних аспектів, зростання процентних ставок призвело й до підвищення процентних витрат. Процентні витрати стали однією з найбільших статей витрат банків, зайнявши 36% від загальних витрат. Це викликано необхідністю обслуговування депозитного портфелю, а також фінансуванням банківських операцій, що здійснюються за рахунок кредитних ресурсів

Комісійні доходи, які традиційно займають значну частку в структурі доходів банків, у 2024 році склали 19,6%. Це дещо менше, ніж у попередні роки, що можна пояснити змінами у поведінці споживачів. Зокрема, зниження попиту на традиційні готівкові перекази на фоні активного розвитку безготівкових платіжних систем та змін у платіжних звичках клієнтів стало чинником зменшення обсягів транзакційних послуг. Крім того, в умовах воєнного стану та обмеженого доступу до певних фінансових послуг деякі банківські операції, такі як комісії за міжнародні перекази або послуги з іноземними валютами, стали менш популярними.

Що стосується витрат, то одна з найбільших часток припала на загальні адміністративні витрати (27%), що є відображенням постійної адаптації банків до змінюваних умов ведення бізнесу, впровадження нових технологій та зміни вимог законодавства. Витрати на утримання інфраструктури та персоналу залишаються важливою статтею витрат, особливо в умовах кризових ситуацій, коли важливо підтримувати стабільність та зберігати високий рівень обслуговування клієнтів.

Також суттєвим аспектом є відрахування в резерви, які становили 4% від загальних витрат. Ці витрати є важливою складовою фінансової стійкості банків. Вони дозволяють забезпечити банківські установи необхідними ресурсами для покриття потенційних ризиків, таких як непогашення кредитів, девальвація активів або інші непередбачувані фінансові труднощі. Це свідчить про те, що банківський сектор в Україні продовжує активно управляти своїми ризиками, хоча й існують певні складнощі, зокрема в контексті макроекономічної нестабільності.

Незважаючи на зростання доходів, банківська система в 2024 році показує стійку залежність від процентних доходів. Це підкреслює важливість кредитної діяльності та управління процентними ризиками. Одночасно, зменшення частки комісійних доходів та обмежена диверсифікація інших джерел доходу можуть стати потенційними викликами для банків у довгостроковій перспективі. З огляду на високий рівень ризиків та невизначеності, банки повинні зосередитися на впровадженні нових фінансових інструментів та послуг, що дозволить зменшити залежність від процентних надходжень.

У контексті аналізу темпів зміни доходів та витрат банків України особливо важливо не лише окреслити загальні тенденції, але й здійснити детальний факторний розгляд, який дозволяє виявити основні рушійні сили, що впливають на динаміку фінансових показників. Темпів зміни ключових статей доходів і витрат банків за 1 квартал 2024рік та 1 квартал 2025 року демонструють позитивну динаміку (таблиця 2.2).

Таблиця 2.2 – Оцінка темпів зміни доходів і витрат банків за I квартал 2024–2025 року, млн грн

Показник	2024	2025	Темп зростання, %
1. Загальні доходи	42 148	45 592	+8,2%
2. Процентні доходи	28 993	31 729	+9,4%
3. Комісійні доходи	8 269	9 197	+11,2%
4. Частка процентних доходів у загальному доході, Чпд (%)	68,8	69,6	

Продовження таблиці 2.2

5. Результат від переоцінки та операцій	3 794	3 556	-6,3%
6. Інші операційні доходи	820	502	-38,8%
7. Інші доходи (вкл. повернення списаних активів)	272	608	+123,5%
8. Загальні витрати	25 385	29 284	+15,4%
9. Процентні витрати	9 940	10 364	+4,3%
10. Комісійні витрати	3 545	4 022	+13,5%
11. Загальні адміністративні витрати	7 560	9 198	+21,7%
12. Відрахування в резерви	-1 253	86	—
13. Податок на прибуток	3 698	3 447	-6,8%
14. Чистий прибуток	16 762	16 308	-2,7%

Джерело: [32]

У I квартал 2025 році загальні доходи банківської системи зросли на 8,2% порівняно з I кварталом попереднього року, що свідчить про поступове відновлення банківської активності. Основним джерелом надходжень залишаються процентні доходи, які зросли на 9,4%, а їх частка у загальній структурі збереглася на рівні близько 70%. Це зумовлено збереженням високих процентних ставок, попитом на кредитування з боку бізнесу, зростанням обсягів операцій з державними облігаціями, а також потребою у фінансуванні оборонних та соціальних програм.

Водночас спостерігається ще більш стрімке зростання комісійних доходів (+11,2%), що свідчить про активізацію безготівкових розрахунків, обслуговування карткових продуктів, валютних операцій та розширення спектра банківських послуг, адаптованих до нових реалій. Відповідно, банківський сектор шукає альтернативні джерела доходів у зв'язку з високими ризиками кредитного ринку.

Окрему увагу привертає суттєве зниження інших операційних доходів (-38,8%) та доходів від переоцінки (-6,3%), що може бути пов'язано з менш сприятливою кон'юнктурою валютного ринку, зменшенням обсягів спекулятивних чи інвестиційних операцій, а також жорсткішими вимогами до оцінки активів у звітності. Попри це, інші доходи, включаючи повернення списаних активів, зросли

більш, ніж удвічі (+123,5%), що, ймовірно, свідчить про активізацію стягнення заборгованості або відновлення частини втрачених ресурсів.

У структурі витрат найбільше зростання продемонстрували загальні адміністративні витрати (+21,7%), що є відображенням інфляційного тиску, зростання витрат на забезпечення безперервної роботи, кібербезпеку, адаптацію IT-інфраструктури та персоналу до нових умов. Процентні витрати зросли помірно (+4,3%), що може свідчити про стабілізацію умов залучення ресурсів. Водночас комісійні витрати зросли на 13,5%, і це може бути пов'язано з активністю у платіжному та розрахунковому сегментах.

Особливу увагу заслуговує динаміка відрахувань у резерви, яка у 2025 році зростає з від'ємного значення до 86 млн грн, що може свідчити про послаблення потреби у масових доформуваннях резервів після пікових втрат попередніх років або ж про перегляд підходів до оцінки кредитного ризику. Податкові платежі на прибуток скоротилися на 6,8%, що корелює зі зменшенням чистого прибутку банків на 2,7%, який склав 16,3 млрд грн.

Загалом, аналіз темпів зміни доходів і витрат банківської системи України вказує на поступове вирівнювання фінансових потоків, що стало можливим завдяки адаптації вітчизняних банків до тривалих кризових явищ, спричинених як глобальними, так і локальними економічними викликами. Із початку повномасштабної агресії проти України банки опинилися в умовах різкого зростання кредитних ризиків, зміни поведінки клієнтів, обмеженого доступу до зовнішніх ресурсів та значних коливань валютного ринку. Однак навіть за таких умов банківська система продемонструвала стійкість, що свідчить про ефективну трансформацію моделей управління прибутком та зростання спроможності швидко адаптуватися до змін зовнішнього середовища.

Одним із найважливіших трендів останніх періодів є поступове зменшення волатильності фінансових показників, що можна трактувати як ознаку стабілізаційного ефекту. Прибутковість банків усе більше залежить не стільки від масштабів операційної діяльності, скільки від її якісної структури: зниження неефективних витрат, оптимізації операційних процесів, підвищення точності

ризик-менеджменту та ефективного управління активами й зобов'язаннями. Зокрема, за умов обмеженого інвестування та високих витрат на обслуговування інфраструктури банки вимушено переходять до політики внутрішньої оптимізації ресурсів, що передбачає контроль за адміністративними витратами, автоматизацію операцій та оновлення підходів до роботи з проблемною заборгованістю.

Для ґрунтовного аналізу динаміки прибутковості банківського сектору України впродовж останніх років, доцільно розглянути таблицю 2.3, яка узагальнює основні параметри зміни доходів, витрат та прибутку банків. Вона надає комплексне уявлення про ефективність банківської системи в умовах високої турбулентності ринку та є базою для подальших управлінських висновків щодо підвищення фінансової стійкості банків.

Таблиця 2.3 – Динаміка прибутковості банків України за I квартал 2020-2025 років

Рік	Активи, млн грн	Капітал, млн грн	Рентабельність активів (ROA), %	Рентабельність капіталу (ROE), %
2025	3 411 224	405 938	4,93	42,42
2024	2 918 498	320 284	5,33	49,98
2023	2 403 035	236 623	5,43	56,23
2022	1 993 071	246 434	2,93	23,31
2021	1 826 709	213 641	2,14	18,31
2020	1 536 086	217 153	6,25	45,63

Джерело: [32]

У 2020 році українські банки активно адаптувались до нових реалій, викликаних пандемією COVID-19. Завдяки значному зниженню облікової ставки НБУ до історичних мінімумів та впровадженню програм підтримки для підприємств і фізичних осіб, банки змогли забезпечити збереження ліквідності та попит на кредитні продукти. Показник ROA на рівні 6,25% у 2020 році відображає ефективне використання активів банками в умовах економічної рецесії. Однак, слід зазначити, що значна частина прибутку була отримана завдяки зниженню відсоткових ставок і політиці рефінансування, а не через приріст реальної

економіки. З 2021 року, коли країна почала повертатись до економічної активності, але ще залишалися наслідки карантинних обмежень, банки зіткнулися з проблемою зростання ризиків неплатежів за кредитами. Зниження показників ROA та ROE в 2021 році (до 2,14% та 18,31% відповідно) свідчить про високу обережність банків у питаннях кредитування та складнощі в управлінні активами в умовах невизначеності. Водночас банки розпочали перегляд кредитної політики та впровадження нових технологій для покращення обслуговування клієнтів у цифровому середовищі.

У 2022 році ситуація загострилась через початок війни в Україні, що призвело до значного зниження економічної активності. НБУ вживав низку екстрених заходів для підтримки стабільності банківської системи, зокрема запровадив тимчасові обмеження на валютний ринок, ввів мораторій на виплату кредитів та розпочав програму рефінансування для банків. Війна негативно вплинула на рівень довіри до фінансової системи, що позначилось на зниженні рентабельності активів та капіталу банків. Показники ROA та ROE у 2022 році різко знизились через зростання фінансових та операційних ризиків, а також через значне скорочення кредитної активності. Незважаючи на ці труднощі, НБУ продовжував забезпечувати стабільність через впровадження механізмів підтримки ліквідності та стабілізаційних програм для банків, а також через підтримку валютного курсу на рівні, що дозволяло зберігати фінансову стабільність. Однак, у 2022 році цей підтримуючий ефект був менш виражений, оскільки військові дії значно ускладнили економічне відновлення.

Міністерство фінансів, разом з НБУ, активно працювали над забезпеченням стабільності державного бюджету в умовах війни. Одним із важливих заходів стало збільшення державних запозичень для фінансування дефіциту бюджету. Це дозволило забезпечити ліквідність банківської системи та знизити ризики дефолтів на внутрішньому ринку. Водночас активна співпраця з міжнародними фінансовими установами дозволила Україні отримати кредити, що частково компенсувало втрати бюджету та підтримувало банки в умовах високих ризиків.

Після досягнення економічної стабілізації у 2023 році банки почали відновлювати свою активність, однак адаптувались до нових умов — зокрема, до високої інфляції, девальвації гривні та продовження зовнішньоекономічних ризиків. Зростання показників ROA та ROE у 2023 році, зокрема рекордний рівень ROE (56,23%), було обумовлено ефективним використанням валютних резервів та ліквідних активів банків, а також зростанням попиту на кредити в умовах відновлення економічної активності під час війни.

НБУ також продовжував політику економії ресурсів і посилення капіталізації банків, зокрема через програми державного часткового гарантування кредитів та підтримку ліквідності банківської системи. За рахунок активного впровадження цифрових технологій банки змогли зберегти свою фінансову стабільність, при цьому знижуючи витрати та підвищуючи ефективність обслуговування клієнтів.

З 2024 року відновлення показників економіки сприяло стабільності банківського сектору, але одночасно банки продовжували демонструвати обережність у питаннях кредитування через невизначеність на світових фінансових ринках. Вони також зберігали високий рівень капіталізації, що дозволяло їм залишатися стабільними, навіть у періоди макроекономічних коливань.

Таким чином, попри численні виклики, банківська система України продемонструвала значну гнучкість та здатність до адаптації. На тлі змін у прибутковості особливої уваги заслуговує ще один важливий аспект оцінки діяльності банків — ефективність управління витратами. У цьому контексті надзвичайно показовим є аналіз співвідношення операційних витрат до операційного доходу, тенденцію змін якого зображено на рисунку 2.3, він дозволяє оцінити, наскільки ощадливо та ефективно банки використовують свої ресурси у процесі надання фінансових послуг.

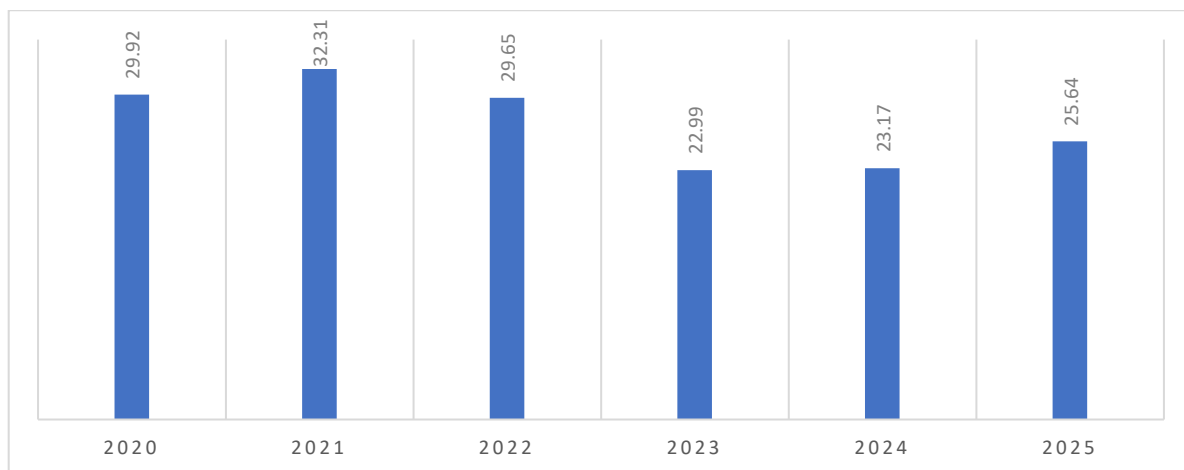

Рисунок 2.3 - Динаміка співвідношення операційних витрат до операційного доходу (Cost-to-Income Ratio) банків України за I квартал 2020–2025 рр.

Джерело: побудовано автором на основі даних [32]

Аналіз динаміки показника CIR в Україні у період з січня 2020 року до січня 2025 року свідчить про суттєві коливання, обумовлені як внутрішніми економічними процесами, так і впливом зовнішніх шоків, передусім повномасштабного вторгнення російської федерації. У 2020 році CIR банків становив 29,92%, що було відносно стабільним рівнем на тлі глобальної пандемії COVID-19. Витрати банків залишалися контрольованими, водночас доходи були підтримані процентними надходженнями та результатами від курсових переоцінок.

У 2021 році показник дещо зріс — до 32,31%. Це зростання обумовлювалося поступовим підвищенням адміністративних витрат, інфляційним тиском та адаптацією банків до нових викликів після пандемії. Попри це, банківський сектор зберігав прибутковість і демонстрував помірну ефективність. Початок повномасштабної війни у 2022 році кардинально змінив ситуацію. За січень 2022 року CIR знизився до 29,65%. Цей результат, на перший погляд парадоксальний, пояснюється суттєвим зростанням операційних доходів (переоцінка валютних позицій, зміна процентної політики) та водночас скороченням витрат. Банки активно оптимізували свої мережі, скорочували персонал, переходили до дистанційного обслуговування, що сприяло зменшенню операційних витрат.

У 2023 році був зафіксований найнижчий рівень CIR за весь аналізований період — 22,99%, що стало наслідком максимального ефекту оптимізації. Банки

вже пристосувалися до нових умов, розвинули цифрову інфраструктуру, скоротили витрати на фізичні відділення та підвищили частку безготівкових операцій. Протягом 2024–2025 років спостерігалось незначне зростання показника до 23,17% та 25,64% відповідно. Таке зростання можна пояснити збільшенням загальних адміністративних витрат, витрат на кібербезпеку, розвиток внутрішніх інформаційних систем, часткове відновлення офлайн-інфраструктури в регіонах, де ситуація стабілізувалася.

Згідно з макроекономічним прогнозом Національного банку України, у найближчій перспективі (2025–2026 рр.) операційна ефективність банків залишатиметься на високому рівні. Прогнозується, що CIR утримуватиметься в межах 26–28%. Це стане можливим завдяки продовженню цифрової трансформації банківського сектору, стриманій витратній політиці та зростанню операційних доходів за рахунок поступового відновлення кредитування населення та бізнесу. Варто також зазначити, що на тлі очікуваного пом'якшення монетарної політики НБУ та потенційного зниження облікової ставки зросте загальна ділова активність. Це створить передумови для подальшого нарощування доходів банків та сприятиме стабілізації показника CIR на прийнятному рівні, близькому до середньоєвропейських стандартів.

У сучасних умовах функціонування банківської системи України одним із ключових викликів, поряд із воєнними ризиками та макроекономічною нестабільністю, стало істотне посилення податкового навантаження. У 2024 році набув чинності Закон України № 4015-IX, який підвищив ставку податку на прибуток для банків до безпрецедентного рівня — 50% [62]. Це рішення істотно змінило фінансову архітектуру сектору та вимагає від банківського менеджменту переосмислення стратегій розподілу прибутку, капіталізації та інвестиційної політики.

За урядовими оцінками, лише у 2025 році очікується мобілізація понад 27 млрд грн додаткових надходжень до бюджету за рахунок цієї податкової норми. Такий підхід пояснюється необхідністю фінансування критичних державних потреб — оборонного сектору, соціального захисту та відбудови зруйнованої

інфраструктури [62]. Утім, одночасно з фіскальною доцільністю постає питання економічної рівноваги та впливу на інвестиційну привабливість банківського бізнесу.

Особливо гостро це питання проявилось на фоні асиметрії у ставках: для підприємств інших секторів ставка податку на прибуток залишилась на рівні 18% [63]. Такий розрив викликав активну реакцію серед фахової спільноти, аналітиків і медіа, які вказують на ризики втрати конкурентного балансу, стримування інвестицій та гальмування модернізаційних ініціатив банків [64].

Крім того, одним із безпосередніх наслідків зростання фіскального навантаження стало коригування дивідендної політики банків. Виплата дивідендів тепер тягне за собою обов'язок авансової сплати податку за підвищеною ставкою, що змусило багато установ тимчасово утриматися від подібних рішень [65]. Замість цього прибутки спрямовуються на капіталізацію, формування резервів, фінансування цифрової трансформації та забезпечення виконання нормативів ліквідності й достатності капіталу, зокрема нормативу Н2 [17].

Національний банк України прогнозує, що у 2025 році чистий прибуток банківського сектору зменшиться на 15–20% у порівнянні з 2023 роком саме через зміну податкового середовища [66]. Попри це, ключові гравці — ПриватБанк, Ощадбанк, Укрексімбанк — залишаються прибутковими та продовжують кредитні ініціативи, зокрема спрямовані на підтримку малого бізнесу та економічне відновлення деокупованих територій [66].

З іншого боку, підвищене податкове навантаження стимулює банки до реструктуризації бізнес-моделей. Усе менше уваги приділяється короткостроковим і спекулятивним операціям, натомість акцент зміщується на розвиток кредитних програм, довгострокових інвестицій та підвищення якості обслуговування клієнтів. Частка процентних доходів у структурі банківських доходів зростає, а робота з реальним сектором набуває більшого значення [66].

Не менш важливою подією стало ухвалення в першому читанні 17 вересня 2024 року законопроекту № 11416-д, що передбачає подальше підвищення ставок для окремих секторів економіки, зокрема банків [63; 64]. Це посилює обговорення

справедливості податкового тиску й підштовхнуло до пошуку нових підходів до регулювання ринку.

Порівнюючи ситуацію з міжнародним досвідом, варто зауважити, що більшість європейських регуляторів, зокрема ЄЦБ, під час кризових періодів, як-от пандемія COVID-19, вдавалися до обмеження виплат дивідендів, але не до підвищення податків. Це дозволяло зберігати капітал і підтримувати кредитування економіки. Україна ж, обравши шлях одночасної монетарної та фіскальної мобілізації, демонструє унікальний підхід, що має як фіскальні переваги, так і стратегічні ризики для стабільності банківської системи [67].

2.2 Напрями та засоби зростання прибутку банків

Банківська система України у 2020–2025 роках демонструє декілька ключових стратегій зростання прибутковості. Однією з них є диверсифікація продуктового портфеля. Банки активно розширюють асортимент послуг (депозити, кредитні продукти, страхування, брокерські сервіси, фінансові сервіси для бізнесу тощо) з метою залучення нових клієнтів та підвищення комісійних доходів. Наприклад, значну частку прибутку у 2020 році сформував державний «ПриватБанк», який через різноманітні програми лояльності й нові продукти (оновлені депозити «Конверти», програма «Привіт», застосунок «Термінал» для торгівельного еквайрингу) акумулював понад 60% прибутку всього сектору[33]. У той же час Монобанк показав стрімке зростання чистого прибутку (збільшення у 6,3 раза за перше півріччя 2023 року) завдяки цифровій моделі обслуговування і вдалим фінансовим продуктам [34]. Диверсифікація сприяє збільшенню нетранзакційних доходів банків (комісійні та операційні), що особливо важливо в умовах дисбалансів платіжного балансу та жорсткішої монетарної політики.

Другим важливим напрямом є розвиток цифрових послуг та технологій. Впровадження інтернет- і мобільного банкінгу, онлайн-кредитування та

електронних гарантів значно знижує операційні витрати банків і підвищує якість обслуговування клієнтів. Наприклад, Raiffeisen Bank Ukraine у січні 2023 року зафіксував зростання комісійних доходів на 28%, що вказує на активне використання дистанційних каналів обслуговування клієнтів [35]. Крім того, цифровізація дозволяє гнучкіше управляти депозитним портфелем: заступник глави НБУ відзначав, що стабільність гривні зумовлена привабливістю гривневих депозитів і високою процентною ставкою на фоні війни. В цілому, цифрові сервіси допомагають банкам збільшити клієнтську базу (наприклад, monobank у 2023 році налічував понад 7–8 млн користувачів) і скоротити відтік депозитів за рахунок підвищення доступності продуктів та зручності обслуговування.

Третім напрямом є удосконалення кредитної політики. В умовах підвищених ризиків банки ретельно переглядають критерії кредитування, оптимізують кредитні програми та розробляють нові інструменти управління ризиками. Це включає глибший скоринг позичальників, реструктуризацію проблемних кредитів та створення резервів під збитки. За даними НБУ, головним чинником зменшення прибутковості банків у 2022 році стало саме значне збільшення резервів під кредитні ризики (107,1 млрд грн). Акцент на якісному портфелі кредитів дозволив банкам уникнути надмірних втрат у наступні роки: за результатами оцінки стійкості 2023 року більшість банків мали достатні резерви і капітал, що слугувало основою для відновлення прибутковості [36]. Ефективна кредитна політика також сприяє зростанню процентних доходів – у 2023 році чисті процентні доходи українських банків зросли на 40,8% порівняно з 2022 роком.

Четвертим напрямом є скорочення операційних витрат та підвищення ефективності. Багато банків продовжили оптимізацію мережі відділень, перехід до безпаперового документообігу та автоматизацію рутинних процесів. Наприклад, згідно з річним звітом НБУ за 2023 рік, частка операційних витрат у банків зросла лише на 8% при річній інфляції понад 10% [37]. Низька операційна ефективність може значно стримувати прибутковість – на тлі високої вартості фінансування банків стає важливим утримувати співвідношення операційних витрат до доходів під контролем. Автоматизація процесів, впровадження автоматичних систем

бухгалтерського та ризик-менеджменту, а також скорочення втручання людини в стандартні операції (наприклад, через системи RPA) дозволяють забезпечувати доходність активів при меншому навантаженні на штат працівників.

П'ятим важливим напрямом є активна робота з проблемною заборгованістю. Після кризи 2014–2015 років та особливо в умовах війни банки накопичили значні обсяги NPL. Нині підвищена увага до реструктуризації кредитів на “недоброякісних” ділянках (наприклад, в прифронтових зонах) і продажі проблемних активів на вторинному ринку. Цей напрям мінімізує майбутні збитки. За підсумками 2023 року банки сформували лише 17 млрд грн резервів (проти 133 млрд з початку війни), що вказує на зменшення очікуваних втрат. Крім того, чистий прибуток банківського сектору значною мірою сконцентрований у п'яти найбільших банках (89% у 2022 р.), які мають потужні регіони кредитування і ресурси для роботи з проблемними активами [38]. Ефективне управління такими кредитами підвищує загальну стабільність і прибутковість банківської системи.

Банки застосовують різні технологічні та організаційні інструменти для підвищення рентабельності. Зокрема, аналітика даних та CRM-системи допомагають удосконалювати маркетингові пропозиції і монетизувати клієнтські операції. Наприклад, зібрані дані про транзакції клієнтів використовують для створення персоналізованих кредитних пропозицій та продуктів, що збільшує обсяг кредитування. ВІ-інструменти дозволяють банкам аналізувати портфелі продуктів і оптимізувати ставки за депозитами та кредитами в реальному часі, що підвищує чисті процентні доходи.

Автоматизація процесів і інвестиції в ІТ є одним із ключових ресурсів для банків. Впровадження роботизованих систем обробки документів, електронного документообігу, штучного інтелекту в скорингу та контролі ризиків скорочує витрати і знижує людські помилки. Банки активно інвестують у власні або зовнішні ІТ-платформи: хмарні рішення, open banking, сервіси API, що відкриває нові джерела комісійних доходів (зокрема платіжні та інформаційні послуги). Наприклад, модернізація ІТ-інфраструктури є частиною стратегій більшості банків

– за даними НБУ, підвищення рівня цифровізації відкрито впливає на ефективність бізнес-моделі та, як наслідок, стабільність доходів.

Маркетингові стратегії і клієнтоорієнтованість також виступають важливими засобами. Банки запускають рекламні кампанії і програми лояльності (як-от “Привіт” у ПриватБанку), спрямовані на залучення нових клієнтів та збільшення транзакційних обсягів. Активні перехресні продажі товарів (cross-sell) через персональних менеджерів і діджитал-платформи допомагають максимізувати дохідність кожного клієнта. Загалом підвищена увага до якості обслуговування і повноти продуктової пропозиції підвищує довіру населення та бізнесу до банків, що виражається у зростанні депозитів та платоспроможних запитів на кредити.

Інвестиції у людський капітал та внутрішній контроль також належать до засобів підвищення прибутку. Професійний розвиток персоналу з позиції ризик-менеджменту, кредитного аналізу й фінансового контролю дозволяє банкам вчасно виявляти фінансові ризики і оперативно реагувати на макроекономічні зміни. Наразі НБУ відзначає, що добре капіталізовані та надійно керовані банки ефективніше протистоять шокам, зберігаючи стійку прибутковість. [39]

Ефективність банківської системи України у 2020–2024 роках суттєво залежала від зовнішніх обставин. Пандемія COVID-19 2020–2021 років мала помірний вплив на доходи банків. За результатами 2020 року банківська система отримала 41,3 млрд грн чистого прибутку, що на 29% менше, ніж у 2019 році [40]. Проте банки пройшли карантинний період без масових втрат: кількість збиткових фінустанов не зросла, а 65 з 73 банків залишилися прибутковими. В умовах локдаунів частково знизилися процентні та комісійні доходи через падіння ділової активності, але вже у другому півріччі 2020 року показники почали відновлюватися. НБУ констатував достатній запас міцності: кредитні резерви зросли, але операційна ефективність залишалася високою, що дозволило банкам зберегти прибуток на достатньому рівні.

Повномасштабне вторгнення росії у лютому 2022 року стало критичним викликом. Війна спричинила різке звуження економічної активності та величезний обсяг несплат по кредитах. Як наслідок, чистий прибуток платоспроможних банків

у 2022 році впав до 24,7 млрд грн (проти рекордних 77,4 млрд у 2021 році). Вагомим несприятливим фактором для прибутковості банків стало повторне підвищення ставки податку на прибуток до 50%. Одночасно НБУ запровадив вищу облікову ставку (до 25% у червні 2022 року) для утримання курсової стабільності, що підвищило дохідність гривневих кредитів і депозитів, але водночас збільшило витрати на обслуговування рефінансування банківської ліквідності.

Попри це, вже у 2023 році банківський сектор відновив прибутковість: за попередніми даними банки отримали 86,5 млрд грн чистого прибутку, майже утричі більше, ніж у 2022. Це стало можливим завдяки кільком факторам: суттєвому зменшенню відрахувань до резервів (лише 17 млрд грн у 2023 році проти 133 млрд грн з початку війни), а також зростанню процентних доходів за рахунок вищих ставок за депозитними сертифікатами, державними цінними паперами, поліпшення кредитної активності. НБУ відзначив, що банки встигли накопичити капітал та перейти на нову систему регулятивного капіталу, що сприяло підвищенню їх стійкості і прибутковості. Водночас наслідки війни відбилися у структурі доходів: 2022 року чисті процентні доходи зросли на 29%, тоді як комісійні, навпаки, скоротилися на 14%, оскільки економіка знизила споживчий і діловий попит на платні банківські послуги. Проте вже у 2023 році комісійні доходи поступово повернулися до докризових рівнів, а чиста процентна маржа залишалася високою.

Важливий вплив на прибутковість мала регуляторна політика Національного банку. З одного боку, в обмін на макрофінансову підтримку економіки, НБУ жорстко контролював ризики банків (підвищення облікової ставки, запровадження диференційованих резервних вимог, стрес-тести для перевірки стійкості). З іншого – регулятор зняв низку надзвичайних обмежень (як-от щодо кредитування пільгових категорій) і запровадив рамки для поживавлення кредитування «донорів відновлення» у 2023–2024 роках [43]. Сукупно, за оцінкою НБУ, стійкість банківського сектору дозволила йому не зупиняти видачу нових кредитів на потреби економіки і утримувати високу загальну прибутковість системи.

Нарешті, макроекономічна ситуація і ринкові фактори суттєво впливали на доходи банків. У 2022–2023 роках коливання валютного курсу (завдяки величезним міжнародним резервам та фіндопомозі) і інфляція формували високу процентну маржу. За даними НБУ, навіть під час війни банки утримали високий рівень доходності активів та власні капітали на високому рівні [46]. Наприклад, стабільність гривні в 2023 році сприяла приходу клієнтських коштів на депозитні рахунки, а зниження облікової ставки у другій половині року стимулювало кредитування підприємств і населення. Водночас нестабільність валютних доходів, зростання інфляції та дефіцит бюджету негативно впливали на платоспроможність окремих позичальників і структуру доходів банків (зокрема відкладені витрати на резерви). У комплексі, зовнішні шоки стимулювали банки шукати нові доходи (як-от валютні операції та інвестиції) і посилювати внутрішню ефективність.

Досвід провідних українських банків ілюструє вищеописані тенденції. ПриватБанк – найбільший банк за активами та прибутком – демонстрував значний приріст бізнесу завдяки агресивному розвитку цифрових каналів (додаток «Приват24» нараховує десятки мільйонів користувачів) [47]. За 2024 рік чистий прибуток банку склав 40,1 млрд грн (на 6% більше, ніж у 2023), а до оподаткування він заробив 81 млрд грн. ПриватБанк активно виводив на ринок інноваційні продукти («Конверти» для збереження коштів, програма «Привіт», мобільний термінал для підприємців), що сприяло зростанню як чистих процентних, так і комісійних доходів. Ефективне управління витратами (зростання операційних витрат на 8% за рік при інфляції вище 10%) та ризиками (відкладені кошти під кредитні збитки на контрольованому рівні) також забезпечили банку високу прибутковість. Крім того, ПриватБанк активно кредитує реальний сектор (господарства на деокупованих територіях, енергоефективні проекти) та перераховує рекордні суми в бюджет (40,9 млрд грн податку на прибуток за 2024 рік).

Райффайзен Банк (Україна) – приклад банку з іноземним капіталом – теж показав позитивну динаміку. Уже у січні 2023 року його прибуток виріс на 62% у порівнянні з довоєнним січнем 2022 (742 млн грн проти 457 млн). Це зростання

було забезпечено передусім збільшенням процентних доходів (на 78% завдяки випереджувальному приросту кредитного портфеля) і розширенням комісійних (плюс 28% через активізацію клієнтських операцій, зокрема в інтернет-банкінгу). Банк також зберіг платіжну дисципліну (резерви у січні 2023 були обмежені, а портфель НПФ укріплений), що дозволило зосередитись на кредитуванні клієнтів у стабільних секторах. Такий баланс між зростанням доходів та контролем ризиків є типовим для банківської групи Raiffeisen в Україні. У 2023 році Raiffeisen Bank International (материнська структура) звітував про різке покращення фінансових показників у регіоні CEE, значна частка якого – Україна.

Monobank – перший в Україні необанк без відділень, орієнтований на мобільні сервіси – продовжує прискорений розвиток. Його бізнес-модель ґрунтується на мінімальних витратах (відсутність мережі фізичних відділень) і високому клієнтському обслуговуванні онлайн. За перше півріччя 2023 року чистий прибуток monobank зріс у 6,3 раза завдяки суттєвому збільшенню кредитного портфеля і депозитної бази. Банк також активно реалізовує соціальні та благодійні ініціативи (наприклад, збір пожертв через додаток), що підвищує впізнаваність бренду і лояльність клієнтів. Діяльність monobank підтверджує, що цифрова стратегія з низькими операційними витратами і гнучкими продуктами може бути надприбутковою навіть в умовах воєнної економіки.

Крім перелічених, інші банки (Ощадбанк, Укрексімбанк, Креді Агріколь та ін.) також демонструють адаптивні стратегії: наприклад, Ощадбанк сконцентрувався на пільговому кредитуванні відновлення інфраструктури, Укрексімбанк – на підтримці експорту, Креді Агріколь – на співпраці з малим і середнім бізнесом. Усі ці приклади показують, що успішні банки поєднують інновації, ефективне управління ризиками та орієнтацію на пріоритетні галузі економіки для забезпечення прибутковості.

Ощадбанк, як один із найбільших державних банків, продемонстрував послідовну політику підтримки реального сектору економіки. У фокусі банку опинились проєкти у сфері енергетики, агровиробництва та критичної інфраструктури. Особливої ваги набули програми пільгового кредитування,

зокрема «Доступні кредити 5–7–9%», реалізовані у 2023–2024 роках. В умовах зруйнованої економіки на півдні та сході країни, значну частину кредитного портфеля банк спрямовував на підтримку малого та середнього бізнесу у звільнених регіонах. Водночас Ощадбанк інвестував у цифрову трансформацію: модернізація мобільного додатку та онлайн-банкінгу зробили фінансові послуги більш доступними для клієнтів у кризовий час. Важливо відзначити, що навіть у критичному 2022 році банк залишився прибутковим — свідченням ефективного управління резервами та адаптації бізнес-моделі до нових реалій.

Подібно до Ощадбанку, Укрексімбанк — ще одна державна установа — відіграв ключову роль у забезпеченні макроекономічної стійкості країни, однак із акцентом на зовнішньоекономічну діяльність. Цей банк, традиційно орієнтований на експортні операції, оперативно змінив стратегію, переорієнтувавши фінансування на галузі, критично важливі у військовий період: оборонно-промисловий комплекс, агросектор і проєкти з відновлення інфраструктури. Вихід банку на позитивний фінансовий результат у 2023 році, після збитковості попереднього року, є результатом продуманої реструктуризації пріоритетів. Крім того, участь Укрексімбанку у програмах міжнародного співробітництва (ЄБРР, KfW), а також страхування воєнних ризиків для експортних контрактів засвідчують його гнучкість і стратегічну важливість. У 2024 році банк утвердився як ключовий кредитор проєктів національного відновлення, що значною мірою підвищило його репутаційний капітал.

На противагу державним установам, Креді Агріколь Банк, як представник міжнародного фінансового бізнесу, зробив акцент на стабільності, помірному ризику та соціальній відповідальності. У співпраці з Європейським банком реконструкції та розвитку банк надав малим підприємствам фінансування на суму 50 млн євро, що стало важливим кроком для відновлення бізнес-активності в регіонах з помірною безпековою ситуацією. Разом з тим, Креді Агріколь реалізував низку благодійних ініціатив: кошти були спрямовані на медичну допомогу, гуманітарні цілі та підтримку громад, що зазнали втрат від бойових дій. У цьому контексті банк діяв не лише як фінансова, а й соціальна інституція. Його високий

рівень капіталізації дозволив зберігати стабільність на тлі економічних потрясінь, а продовження цифрової модернізації — включно з розвитком систем скорингу — зміцнило конкурентні позиції банку на ринку.

Свою чергою, ПУМБ засвідчив ефективність гнучкої цифрової стратегії та клієнтоорієнтованості. У найгостріші періоди війни банк забезпечував стабільне обслуговування клієнтів, навіть попри часті кібератаки, технічні збої та перебої енергопостачання. Цей результат досягнутий завдяки проактивному підходу до кібербезпеки та інвестиціям у резервні канали обслуговування. Соціальний вектор у діяльності банку також був помітним — ПУМБ спрямував понад 11 млрд грн до бюджету у вигляді податків та активно долучався до ініціатив із підтримки населення. Одним із новаторських напрямів стала програма з реінтеграції ветеранів, реалізована у партнерстві з громадськими організаціями. Прибутковість банку зростала завдяки збільшенню обсягів роздрібного кредитування та раціональному контролю витрат, що дало змогу витримати конкуренцію навіть в умовах скорочення платоспроможного попиту.

З огляду на складні виклики останніх років, важливо проаналізувати, як саме трансформувалася фінансова стійкість банків на практиці. У таблиці 2.4 узагальнено динаміку ключових показників банків України за 2020–2025 роки, що дозволяє простежити зміни в рентабельності, доходах і загальному фінансовому стані сектору.

Таблиця 2.4 – Аналітична оцінка прибутковості банківської системи України за I квартал 2020–2025 рр.

Показник	2020	2021	2022	2023	2024	2025
Чистий прибуток, млрд грн	6,59	4,05	7,14	14,69	16,76	16,31
Рентабельність капіталу, %	45,63	18,31	23,31	56,23	49,98	42,42
Чисті процентні доходи, млрд грн	13,57	13,01	16,45	23,77	28,99	31,73
Чисті комісійні доходи, млрд грн	5,44	6,01	7,94	8,31	8,27	9,20

Джерело: створено автором на основі даних [32]

Прибутковість банківської системи України у 2021–2023 роках була під значним впливом як внутрішніх, так і зовнішніх факторів, серед яких війна та макроекономічна нестабільність відігравали вирішальну роль. У 2021 році, коли економіка країни була на шляху відновлення, банківський сектор досяг рекордного прибутку у розмірі 77,4 млрд грн. Цей рік став знаковим завдяки стабільному макросередовищу, яке дозволило банкам не тільки підтримувати високі процентні доходи, але й забезпечувати значний приріст комісійних надходжень. Підвищений попит на кредити та активність в економіці сприяли високому рівню капіталізації банків, а рентабельність капіталу досягла рекордних значень.

Однак 2022 рік приніс кардинальні зміни. Війна в Україні, що розпочалась у лютому, стала основним фактором, який значно вплинув на економіку та банківський сектор. Чистий прибуток банків впав більш ніж утричі, досягнувши лише 24,7 млрд грн [48]. Це стало наслідком не лише скорочення кредитної активності, а й зростання кредитних ризиків, що вимагало збільшення резервування. Відрахування в резерви зросли, оскільки банки були змушені забезпечити більшу частину своїх активів для покриття можливих збитків. Крім того, зниження комісійних доходів через падіння споживчої активності відобразилося на загальній прибутковості.

Втім, 2023 рік став роком відновлення для банківського сектору. Чистий прибуток банків знову зріс, досягнувши значень від 82,8 до 86,5 млрд грн, що стало можливим завдяки кільком важливим факторам. Зокрема, головним драйвером цього відновлення стали чисті процентні доходи, які збільшились на 29% у 2022 році і на 40,8% у 2023 році. Це зростання стало результатом високих ставок за кредитами і депозитами, що стимулювало заощадження клієнтів і збільшення попиту на кредити. Попри кризу, ставки по кредитах не знижувались різко, що дозволило банкам зберігати стабільність своїх доходів.

Ще одним важливим чинником є зростання чистих комісійних доходів, які відновилися після значного падіння на початку війни. Зростання на 14,1% за перші вісім місяців 2023 року свідчить про поступове повернення клієнтів до банківських послуг, хоча і не на тому рівні, як до війни.[50] Водночас зміни в структурі доходів

банків також стали помітними: процентні доходи значно перевищили комісійні, зокрема у середині 2023 року чисті процентні доходи (129,3 млрд грн) вчетверо перевищили суми комісійних доходів (33,4 млрд грн) [51]. Це свідчить про зсув у бік активів, що приносять процентні доходи, з огляду на високі ставки по кредитах і депозитах.

Окрім цього, важливо зазначити, що у 2023 році банки стали більш ефективно управляти своїми активами та витратами. Завдяки зниженню відрахувань в резерви на 86% порівняно з попереднім роком, банки змогли звільнити частину коштів для збільшення прибутку. Водночас середньозважена норма достатності основного капіталу банків зросла до 38%, що значно перевищує регуляторні вимоги (10-12%). Це свідчить про високий рівень капіталізації банків і їхню здатність функціонувати в умовах кризи.

На тлі таких результатів, кількість збиткових банків в Україні залишається обмеженою. Згідно з даними на початок 2024 року, лише сім із 63 банків зазнали збитків, що вказує на високу концентрацію прибутків серед провідних гравців на ринку і здатність більшості установ зберігати стабільність у роботі. Більшість банків продовжують працювати з прибутками, що вказує на високий рівень ефективності та стійкості української банківської системи навіть в умовах тривалої економічної та політичної невизначеності [53].

2.3 Міжнародний досвід та пропозиції щодо раціонального розподілу прибутку банку

Прибуток банку є ключовим фінансовим результатом, який не лише відображає ефективність його операційної діяльності, а й виступає основою подальшого розвитку, стратегічного зростання та фінансової стійкості. На відміну від прибутку підприємств реального сектору, прибуток банку формується переважно за рахунок фінансового посередництва — різниці між доходами від

активних операцій (кредитування, інвестиційні операції) та витратами на залучення ресурсів. Саме завдяки цьому прибуток акумулює ресурси, необхідні для розширення спектру банківських послуг, цифровізації, впровадження нових банківських технологій і нарощування капіталу. З позиції сучасного фінансового менеджменту, прибуток — це головне джерело формування власного капіталу банку, який, у свою чергу, визначає рівень платоспроможності, дотримання нормативів ліквідності та здатність до прийняття ризиків. Зокрема, відповідно до нормативних актів Національного банку України, до основного капіталу першого рівня (OK1) включаються нерозподілений прибуток, а також резервні фонди, сформовані з нього. Таким чином, розмір і структура прибутку мають безпосередній вплив на регулятивний капітал банку та його спроможність виконувати ліцензійні вимоги, зокрема в частині нормативів достатності капіталу (H2) та кредитного ризику [17].

Окрім стратегічного значення, прибуток також виконує функцію мотиваційного та соціального інструменту: саме з нього фінансується виплата дивідендів акціонерам, преміювання управлінського персоналу та реалізація програм корпоративної соціальної відповідальності. Успішна дивідендна політика сприяє залученню інвесторів, зростанню ринкової вартості банку та зміцненню його позицій на фінансовому ринку.

Ключовим документом, що регламентує діяльність банків в Україні, є Закон України «Про банки і банківську діяльність» [17]. Згідно цього закону, кожен банк зобов'язаний мати статут, у якому має бути чітко прописано порядок розподілу прибутку та покриття збитків. Це означає, що органи управління банку самостійно затверджують механізм використання фінансового результату, однак у межах загальнодержавних нормативів та під контролем Національного банку України.

Особлива увага приділяється формуванню резервного фонду банку. Відповідно до частини другої статті 36 цього ж закону, банк зобов'язаний щорічно відраховувати не менше ніж 5% чистого прибутку до резервного фонду, поки його розмір не досягне не менше ніж 25% регулятивного капіталу банку. Така вимога має стабілізуючу функцію — резервний фонд виконує роль внутрішнього буфера

захисту на випадок збитків або непередбачених витрат. У разі посилення ризиків у банківському секторі (економічна криза, воєнний стан, зниження платоспроможності клієнтів), Національний банк України має право вимагати підвищення обсягів щорічних відрахувань до резервного фонду. Це положення ґрунтується на принципах макропруденційного нагляду та рекомендаціях Базельського комітету з банківського нагляду [56]. Національний банк України гармонізує банківське регулювання із вимогами Базельського комітету (Basel III), де ключовим елементом капіталу є нерозподілений прибуток (retained earnings). Це посилює роль прибутку як внутрішнього джерела формування основного капіталу. Паралельно з цим, практика Європейського центрального банку під час криз впливає і на політику НБУ: в обох випадках вводилися обмеження на виплату дивідендів банками до стабілізації ринку, аби зберегти рівень капіталу. У 2023–2024 роках рекомендації НБУ знову акцентували увагу на доцільності стриманого підходу до споживання прибутку — з урахуванням воєнного стану, макроекономічної невизначеності та потреби банків бути фінансовими донорами для підтримки економіки України [57].

У країнах Європейського Союзу розподіл прибутку банків базується на поєднанні загального корпоративного права, національного банківського законодавства та наднаціонального банківського нагляду з боку Європейського центрального банку (ЄЦБ) [57]. Така система створює багаторівневу модель регулювання, що дозволяє поєднати стабільність фінансового сектору з гнучкістю у стратегічному управлінні прибутком кожного банку.

У Франції норми Торговельного кодексу зобов'язують всі акціонерні товариства, включаючи банки, відраховувати щонайменше 5% чистого прибутку у резервний фонд до моменту, поки його розмір не досягне 10% від статутного капіталу. Це положення є базовим для забезпечення фінансової стійкості підприємств. Після досягнення цього порогу компанія може вільно розподіляти прибуток — на виплату дивідендів, фінансування інновацій чи соціальних програм [61].

Щодо банків, то їхня діяльність додатково регламентується *Autorité de Contrôle Prudentiel et de Résolution (ACPR)* — французьким фінансовим регулятором, який є частиною структури *Banque de France*. У післякризовий період (2020–2021 рр.) ACPR, у координації з ЄЦБ, рекомендував утриматися від виплат дивідендів або суттєво їх обмежити, орієнтуючись на макропруденційні завдання підтримання капіталу.

У Іспанії подібна модель — не менше 10% річного прибутку компанії має відраховуватися у статутну резерву (*reserva legal*) до досягнення 20% статутного капіталу. Ця норма зафіксована у Комерційному кодексі Іспанії та є обов'язковою для всіх підприємств, включно з банками. Банківський нагляд в Іспанії здійснює *Banco de España* у тісній співпраці з ЄЦБ. Під час пандемії та економічної нестабільності, що настала після 2020 року, іспанські банки активно скорочували виплати дивідендів відповідно до рекомендацій ЄЦБ, спрямовуючи більшу частину прибутку на капіталізацію та покриття можливих кредитних ризиків. Ця політика дала змогу банкам зберегти стійкість і продовжити фінансування економіки під час кризи.

У Німеччині питання формування та розподілу прибутку банків чітко регламентується як на рівні національного законодавства, так і наднаціонального банківського нагляду в межах Європейського Союзу. Основу правового регулювання становить *Handelsgesetzbuch (HGB)* — Комерційний кодекс Німеччини, який передбачає, що частина прибутку підприємств, включаючи банківські установи, обов'язково має спрямовуватись до резервного капіталу. Зазвичай 10% чистого прибутку резервується щороку до досягнення мінімального рівня резервного фонду, який за практикою не повинен бути меншим за 10% статутного капіталу [55].

Для банків ці вимоги доповнюються спеціальним фінансовим наглядом з боку *Bundesanstalt für Finanzdienstleistungsaufsicht (BaFin)* — Федерального управління фінансового нагляду, а також Європейського центрального банку (ЄЦБ) в рамках Єдиного наглядового механізму (*Single Supervisory Mechanism, SSM*). Така

багаторівнева система регулювання забезпечує стабільність банківського сектору через пруденційні обмеження на розподіл прибутку.

Зокрема, у період пандемії COVID-19 (2020–2021 рр.), ЄЦБ у координації з BaFin надав німецьким банкам офіційні рекомендації утриматися від виплати дивідендів понад 15% чистого прибутку або у випадках, коли така виплата призводить до зниження регулятивного капіталу більш ніж на 20 базисних пунктів. Ці обмеження мали на меті зберегти внутрішні джерела капіталізації банків та посилити їх здатність протистояти ризикам, зокрема зростанню непрацюючих кредитів та ризиків ліквідності.

У Польщі підхід до розподілу прибутку також ґрунтується на поєднанні норм комерційного права та фінансового нагляду з боку Комісії фінансового нагляду. Польське законодавство передбачає утворення обов'язкового резервного капіталу, а також фондів, які створюються за рішенням загальних зборів акціонерів. Особливу увагу привертає оновлена позиція KNF у 2024 році. Регулятор дозволив банкам, які мають достатній рівень капіталізації, ліквідності та стабільний кредитний портфель, виплачувати до 75% чистого прибутку у вигляді дивідендів. Для інших банків рекомендована межа — до 50% прибутку. Основна мета — зберегти внутрішнє джерело капіталу при загальному підтриманні конкурентоспроможності банківського сектору на тлі макроекономічних викликів та ризиків, пов'язаних із геополітичною ситуацією в регіоні [54].

Сучасні реалії функціонування банківської системи України — зокрема, повномасштабна війна, макроекономічна нестабільність, зміна поведінки клієнтів, зростання ризиків, а також вимоги до цифрової трансформації — обумовлюють необхідність переосмислення моделей розподілу прибутку. Якщо у мирний час пріоритетними можуть бути дивідендні виплати, підтримка ринкової вартості чи стимулювання персоналу, то в умовах криз та воєнного стану оптимальна модель розподілу прибутку повинна базуватися на принципах збереження, накопичення та стратегічного розвитку.

Першою ключовою пропозицією є впровадження нормативної моделі обов'язкової капіталізації частини прибутку — тобто спрямування основної

частини чистого прибутку банку на формування резервного фонду, статутного капіталу та інших власних фондів. Це положення не є новим: його закріплено в Законі України «Про банки і банківську діяльність» (ст. 36), де вимагається формувати резервний фонд не менше ніж 5% щорічно до досягнення 25% капіталу.[17] Втім, у сучасних умовах ця вимога є нижньою межею, а не орієнтиром. Раціональним виглядає встановлення цільового рівня резервного фонду на рівні 30% або більше від регулятивного капіталу, що дозволить створити фінансову «подушку» на випадок непередбачуваних збитків — від втрат за кредитними ризиками до кібератак чи економічного шоку. Такий підхід підтримується і європейськими регуляторами. Наприклад, у період глобальної пандемії COVID-19 Європейський центральний банк (ЄЦБ), діючи як наднаціональний банківський регулятор у рамках Єдиного механізму нагляду, запровадив жорсткі рекомендації для системно важливих банків країн Єврозони. У березні 2020 року ЄЦБ офіційно запропонував банкам утриматися від розподілу дивідендів та викупу акцій щонайменше до жовтня 2020 року.[57] Основна мета полягала в тому, щоб зберегти якомога більше капіталу у банківській системі на випадок погіршення якості активів, збільшення обсягів неповернутих кредитів та зростання ризиків ліквідності внаслідок економічного шоку.

Друга пропозиція стосується формування адаптивної дивідендної політики. Її суть полягає в залежності обсягів дивідендних виплат від фінансових та економічних умов. У сприятливі роки дозволено спрямовувати на виплату дивідендів до 30% чистого прибутку, за умови дотримання вимог до капіталу, ліквідності й виконання нормативів Національного банку України. У кризові або турбулентні періоди рекомендується переглядати політику на користь капіталізації прибутку. Така гнучка модель забезпечить баланс між інтересами акціонерів та потребами банку в капіталі.

Важливим доповненням до моделі є створення обов'язкового соціального резерву в межах 5–10% прибутку для реалізації програм соціальної відповідальності. Ці кошти можуть спрямовуватись на освітні проєкти, розвиток фінансової грамотності серед населення, підтримку ветеранів, внутрішньо

переміщених осіб, а також екологічні ініціативи. Реалізація подібної ініціативи сприяє покращенню іміджу банку, формуванню соціального капіталу та довіри з боку громадськості.

Наступна пропозиція – запровадження індикативної моделі розподілу прибутку з урахуванням ключових фінансових коефіцієнтів: рентабельності активів (ROA), достатності капіталу (CAR), співвідношення власних і залучених коштів, рівня простроченої заборгованості та ризику ліквідності. Пропонується визначати допустимі межі для кожного показника, при перевищенні яких банк зобов'язаний скоригувати розподіл прибутку на користь капіталізації чи зменшення ризиків. Наприклад, при зниженні показника ROA нижче 1% виплата дивідендів має бути автоматично обмежена.

Також актуальною є пропозиція щодо впровадження довгострокової стратегії прибуткового планування, у якій розподіл прибутку розглядається як багаторічна програма. У межах такої програми банк зобов'язується дотримуватись пропорцій між інвестиціями в цифровізацію, IT-інфраструктуру, розвиток нових банківських продуктів, кадрову політику та дивідендами. Це дозволить мінімізувати тактичні рішення, що базуються на короткостроковій кон'юктурі, та стимулює системну модернізацію банківської установи.

Останньою, але не менш важливою ініціативою є створення внутрішньої системи контролю ефективності розподілу прибутку. Це передбачає оцінювання результативності кожного напрямку використання прибутку – від інвестицій в основні фонди до програм мотивації персоналу – з подальшим коригуванням стратегій. Таким чином, рішення про розподіл прибутку перестають бути формальними і набувають характеру аналітично обґрунтованого менеджменту.

ВИСНОВКИ

Формування та розподіл прибутку банку — одне з ключових питань сучасної фінансової науки та банківської практики. Результати проведеного дослідження свідчать, що прибуток є не лише головним фінансовим результатом діяльності банку, а й критерієм ефективності управління, джерелом капіталізації, гарантом фінансової стабільності та важелем розвитку. У ринковій економіці, особливо в умовах турбулентного середовища, прибутковість установи слугує індикатором її життєздатності, стійкості до ризиків і готовності до стратегічного зростання.

Сутнісне значення прибутку набуває особливого змісту у сфері банківської діяльності, де дохід і витрати не лише фінансові категорії, а складна сукупність економічних і управлінських процесів. Теоретичні аспекти прибутковості охоплюють класичні, неокласичні та сучасні концепції, кожна з яких робить акцент на різних джерелах прибутку — капіталі, праці, інноваціях, організаційних здібностях підприємця чи ризику. Узагальнюючи різноманітні трактування, прибуток банку доцільно розглядати як різницю між усіма видами доходів та витрат, яка формує грошову винагороду за ефективне управління ресурсами і прийняття рішень в умовах невизначеності.

У процесі формування прибутку вирішальну роль відіграють доходи банку, які поділяються на процентні, комісійні, торговельні, а також інші операційні. Найбільшу частку становлять процентні доходи, сформовані на базі кредитних операцій, розміщення вільних коштів, інвестицій у цінні папери. Проте сучасна практика демонструє зростання значущості комісійних доходів, що свідчить про переорієнтацію банків на надання послуг із більш передбачуваними ризиками та стабільною маржинальністю. Це, своєю чергою, зменшує залежність банків від змін грошово-кредитної політики та ринкових процентних ставок. Усе це зумовлює нові підходи до структурування доходів і управління прибутковістю.

На рівні витрат переважають процентні витрати, що пов'язані з обслуговуванням депозитів, міжбанківських кредитів та інших залучених ресурсів.

Також суттєвими залишаються адміністративні та операційні витрати, витрати на формування резервів під кредитні ризики. Ефективність управління витратами є критично важливою умовою досягнення позитивного фінансового результату, оскільки навіть за зростаючих доходів неконтрольовані витрати можуть «поглинути» потенційний прибуток. Тому для банків вкрай важливою є внутрішня оптимізація: впровадження бюджетування, автоматизації процесів, зниження витрат на інфраструктуру і водночас посилення клієнтоорієнтованості.

Проведений аналіз практики діяльності банків України у 2020–2025 роках демонструє значне зростання ролі прибутку як стабілізуючого чинника. Незважаючи на складні економічні умови, викликані повномасштабною війною, макроекономічними ризиками та коливаннями валютного ринку, більшість українських банків продемонстрували високі фінансові результати. Це стало можливим завдяки збалансованій політиці управління активами, оновленню кредитних стратегій, зростанню цифрових сервісів і активному переходу на нові моделі обслуговування клієнтів. Прибуток у таких умовах не лише засвідчив ефективність менеджменту, а й дозволив банкам нарощувати капітал, забезпечувати високу ліквідність та формувати резерви на майбутні ризики.

Розподіл прибутку є не менш важливим, ніж його формування. Від того, як банк розподіляє отриманий прибуток, залежить не лише його фінансова стійкість, а й здатність до зростання. У центрі цього процесу перебуває дилема: спрямовувати прибуток на капіталізацію чи розподіляти його у формі дивідендів. Раціональна модель передбачає оптимальний баланс між короткостроковими інтересами акціонерів і довгостроковими цілями розвитку банку. Іншою важливою складовою є інвестування прибутку в цифрову трансформацію, інноваційні продукти, розвиток людського капіталу та соціальні програми. Таким чином, розподіл прибутку перетворюється на інструмент реалізації стратегічного бачення банку.

Управління прибутком у банку не зводиться до фіксації фінансового результату на кінець періоду. Це безперервний процес, що охоплює аналіз, планування, прогнозування, оцінку ризиків і адаптацію до зовнішніх викликів. Сучасна практика вимагає від банків застосування системного і процесного

підходів. Системний підхід дає змогу інтегрувати управління прибутком у загальну структуру менеджменту банку, включно з маркетингом, ризик-менеджментом, кадровою політикою. Процесний підхід — дозволяє структурувати управлінські дії відповідно до функцій аналізу, планування, контролю та регулювання. У поєднанні ці підходи забезпечують високу гнучкість і здатність до адаптації, що є критично важливими в умовах нестабільності.

Загалом дослідження підтвердило, що прибуток банку виконує багатоаспектну функцію, поєднуючи в собі інструмент оцінки ефективності, джерело розвитку, мотиваційний фактор і елемент системи регуляторного нагляду. Ефективне управління прибутком є запорукою не лише виживання банківської установи, а й її стійкого розвитку в майбутньому. В умовах глобальної цифровізації, посилення конкуренції та зростання клієнтських очікувань банки мають переосмислити традиційні підходи до прибутковості, роблячи акцент не лише на фінансових показниках, а й на соціальній відповідальності, сталому розвитку, інноваціях та людському капіталі. Лише в такий спосіб можливо забезпечити не лише високий прибуток, а й довіру, лояльність і довготривалу стійкість банківської системи в цілому.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Білик Т. О. Теоретичні аспекти прибутку. Формування ринкових відносин в Україні. 2005. № 8. С. 8–13.
2. Філімоненко О. В. Економіка підприємства : підручник. Київ : Центр учбової літератури, 2012. 368 с.
3. Тарасенко Н. В., Пархоменко Л. П., Мельник С. А. Економіка підприємства : підручник. Київ : Центр учбової літератури, 2012. 432 с.
4. Покропивний С. Ф., Беляєв О. І., Гайдучкий П. І. Економіка підприємства : підручник. 2-ге вид., перероб. і допов. Київ : КНЕУ, 2001. 420 с.
5. Курило Г. М., Єфіменко В. І., Грін О. І. Економіка підприємства : підручник. Київ : Центр учбової літератури, 2011. 504 с.
6. Фінансовий менеджмент у банку: Підручник. Л. О. Примостка. 3-тє вид., доп. і перероб. К.: КНЕУ, 2012. 338 с..
7. Соколова Х. О., Волкова В. В. Активи та пасиви банків України: сучасний стан та фактори впливу. *Економіка і організація управління*. 2018. № 2 (30). С. 25–31.
8. Гребенюк Н. О. Фінансова безпека банків: система розпізнання загроз та усунення ризиків. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна*. Серія: Економічна. 2016. № 91. С. 89–95.
9. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України: від 16.07.1999 р. № 996-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text>
10. Криклій О. А. Управління кредитним ризиком банку : монографія. Кропивницький : Ексклюзив-Систем, 2016. 380 с.
11. Ревич М. Я. Стратегії управління прибутковістю банків. *Вісник Української академії банківської справи*. 2013. № 2 (35). С. 75–80.
12. Катан Л. І., Плахотник М. С. Прибутковість комерційного банку та її підвищення. *Агросвіт*. 2018. № 21. С. 3–6.

13. Іванова В. О., Кантур С. Ф. Економічна сутність прибутку комерційного банку та джерела його формування. *Культура народів Причорномор'я*. 2012. № 233. С. 89–92.
14. Мороз А. М., Савлук М. І., Пуховкіна М. Ф. Банківські операції : підручник. За ред. д-ра екон. наук А. М. Мороза. Київ : КНЕУ, 2000. 360 с.
15. Костюк В. А., Дятленко В. Є. Управління доходами і витратами банку. *Інфраструктура ринку*. 2017. Вип. 20. С. 168–172.
16. Онопрієнко Ю. Ю. Моделювання прибутковості як цільової стратегії управління фінансами банку. *Економіка та держава*. 2020. № 11. С. 116–120
17. Про банки і банківську діяльність: Закон України: від 07.12.2000 р. № 2121-III. Відомості Верховної Ради України. 2001. № 5–6. Ст. 30. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14#Text>
18. Про внесення змін до деяких законів України щодо регулювання діяльності банків: Закон України: від 13.05.2020 р. № 590-IX. Відомості Верховної Ради України. 2020. № 38. Ст. 279. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/590-20#Text>
19. Сидоренко О. М., Савченко Г. О., Кібік Н. С. Прибуток банку та фактори його формування. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. Серія: Економічні науки. 2014. Вип. 9-1, ч. 2. С. 105–108.
20. Косова Т. Д. Аналіз банківської діяльності : навч. посіб. Київ : Центр учбової літератури, 2022. 392 с.
21. Костюк В. А., Дятленко В. Є. Управління доходами та витратами банку. *Гроші, фінанси і кредит*. 2017. Вип. 12. С. 150–154.
22. Березовик В. Оцінка структури власного капіталу банків України. *Modeling the development of the economic systems*, 2024, 93–101.
23. Житар М. О., Ананьєва Ю. В. Особливості управління фінансовими результатами діяльності банківських установ. *Економічний вісник університету*. 2019. № 40. С. 134–140.
24. Загальний підхід до аналізу витрат комерційного банку. URL: <http://buklib.net/books/27925/>

25. Криклій О.А., Маслак Н.Г. Управління прибутком банку: монографія. К.: КНЕУ, 2020. 216 с.
26. Житар М. О., Ананьєва Ю. В. Особливості управління фінансовими результатами діяльності банківських установ. *Економічний вісник університету*. 2019. № 40. С. 134–140.
27. Ревич М. Я. Теоретико-методологічні аспекти визначення сутності поняття «прибуток». *Ефективна економіка*. 2016. № 4. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4863>
28. Стойко О.Я. Банківські операції: навч. посіб. Київ:КУНЕС, 2015. 258 с.
29. Сич О. А., Романюк В. Ю. Оцінка прибутковості банківської системи України. *Ефективна економіка*. 2018. № 10 (62). URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=6713>
30. Коваленко В. В., Терзі А. Д. Стрес-тестування в системі управління прибутком банків. *Економіка і суспільство*. 2017. № 8. С. 125–130. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/250>
31. Добровольська О. В., Сабадин М. О. Теоретико-методичні засади управління прибутковістю комерційного банку. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. Серія: Економічні науки. 2017. Вип. 25, Ч. 1. С. 123–127.
32. Національний банк України. Наглядова статистика. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist#3>
33. ПриватБанк отримав найбільший прибуток серед банків у 2020 році. *Економічна правда*. 2021. URL: <https://www.epravda.com.ua/news/2021/01/26/670344/>
34. monobank показав шестикратне зростання прибутку у 2023 році. Мінфін. 2023. URL: <https://minfin.com.ua/ua/2023/08/01/108973307/>
35. Raiffeisen Bank Ukraine прозвітував про зростання комісійних доходів на 28% у січні 2023 року. Офіційний сайт банку. URL: <https://raiffeisen.ua>

36. Національний банк України. Оцінка стійкості банків за підсумками 2023 року. Офіційний сайт НБУ. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/otsinka-stijkosti-bankiv-za-rezultatami-2023-roku>

37. Звіт про діяльність Національного банку України за 2023 рік. НБУ. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/ryk-zvit-nbu-2023>

38. Статистика банківського сектору – резерви та чистий прибуток банків у 2022–2023 роках. Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/sector-financial/data-sector-financial>

39. Національний банк України. Звіт про фінансову стабільність, червень 2023 року. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/zvit-pro-finansovu-stabilnist-cherven-2023>

40. Національний банк України. Фінансові результати банків України у 2020 році. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/finrez-2020>

41. Національний банк України. Прибуток банків у 2022 році скоротився до 24,7 млрд грн. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/bank-profit-2022>

42. Про облікову ставку: Постанова Правління НБУ: № 124 від 02.06.2022 року. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/natsionalniy-bank-pidvischiv-oblikovu-stavku-do-25-richnih>

43. Національний банк України. Банки заробили рекордні 86,5 млрд грн у 2023 році. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/banivskiy-pributok-2023>

44. Національний банк України. Доходи і витрати банків у 2022 році. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/sector-financial/data-sector-financial>

45. Національний банк України. Регуляторна підтримка кредитування у 2023–2024 роках. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/regul-policy-kredit-2023>

46. Звіт НБУ про стан банківської системи в умовах війни (лютий–грудень 2023 року). URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/zvit-stan-bankiv-2023>

47. ПриватБанк. Фінансова звітність за 2024 рік: прибуток, податки, кредитування. URL: <https://privatbank.ua/news/fn2024-profit>

48. Національний банк України. Банківський сектор скоротив прибуток до 24,7 млрд грн у 2022 році. NBU.gov.ua. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/pributok-bankiv-2022>

49. Національний банк України. Фінансові показники банківської системи за 2023 рік. NBU.gov.ua. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/sector-financial/data-sector-financial>

50. Національний банк України. Комісійні доходи банків зростають: підсумки за 8 місяців 2023 року. NBU.gov.ua. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/komisiyni-dohody-bankiv-2023>

51. Національний банк України. Огляд доходів банківського сектору за перше півріччя 2023 року. NBU.gov.ua. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/pributok-bankiv-i-pivrichchya-2023>

52. Національний банк України. Звіт про фінансову стабільність – грудень 2023 року. NBU.gov.ua. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/zvit-finstability-2023>

53. НБУ. Показники прибутковості та збитковості банків на початок 2024 року. NBU.gov.ua. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/rezultati-bankiv-2024>

54. Ковтун І. Ю. Облікова оцінка прибутку до розподілу. І. Ю. Ковтун. Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Економіка» : збірник наукових праць, ред. кол. : І. Д. Пасічник, О. І. Дем'янчук. Острог : Видавництво Національного університету «Острозька академія», 2013. Випуск 24. С. 276–28

55. Німецький регулятор рекомендує банкам утриматися від виплати дивідендів. Reuters. 2020. URL: <https://www.reuters.com/article/business/german-regulator-says-banks-should-not-pay-dividends-newspaper-idUSKBN21N0MZ>.

56. Національний банк України. Постанова Правління НБУ № 23 від 24.02.2022 «Про запровадження обмежень на фінансовому ринку». URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/law/25022022_23.docx

57. Basel Committee on Banking Supervision. Principles for sound dividend practices during COVID-19 pandemic. Bank for International Settlements, 2020.

58. European Central Bank. Recommendation ECB/2020/19 of 27 March 2020 on dividend distributions during COVID-19 pandemic. URL: <https://www.bankingsupervision.europa.eu/press/pr/date/2020/html/ssm.pr200327~da604d20e6.en.html>

59. НБУ. Щомісячна статистика банківського сектору України (прибуток банків). URL: <https://bank.gov.ua/statistic>

60. Криклій О.А., Маслак Н.Г. Управління прибутком банку: монографія. К.: КНЕУ, 2020. 216 с.

61. *"Банки проти 50% податку: хто скільки сплатить і як це вплине"*, Мінфін, 19.09.2024. URL: <https://minfin.com.ua/ua/2024/09/19/135863518/>

62. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законів України щодо забезпечення збалансованості бюджетних надходжень у період дії воєнного стану: Закон України: від 10.10.2024 № 4015-IX . Офіційний вебсайт Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4015-20#Text>

63. Верховна Рада підтримала підвищення податків: що це означає для банків. Мінфін. 2024. 19 вересня. URL: <https://minfin.com.ua/ua/2024/09/19/135863518/>

64. Як змінилося оподаткування банків у 2024 році: нова ставка податку на прибуток. 7eminar.ua 2024. URL: <https://7eminar.ua/news/2652-yaki-osoblivosti-opodatкування-bankiv-za-rezultatami-podatkovogo-zvitnogo-2024-roku>

65. У 2024 році банки сплачуватимуть 50% податку на прибуток — ухвалено закон. *Економічна правда*. 2024. 26 серпня. URL: <https://www.epravda.com.ua/news/2024/08/26/718495/>

66. Національний банк України. Щомісячна статистика фінансових результатів банків за 2023–2025 роки. Офіційний сайт НБУ. URL: <https://bank.gov.ua/statistic>

67. Про банки і банківську діяльність: Закон України: від 07.12.2000 р. № 2121-ІІ. Відомості Верховної Ради України. 2001. № 5–6. Ст. 30. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14#Text>